

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

**Силабус
освітнього компонента
«Комплексний кваліфікаційний екзамен»**

1. Загальна інформація про освітній компонент

Назва курсу, мова викладання	«Комплексний кваліфікаційний екзамен», мова викладання – українська
Викладачі	Викладачі кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, логопедії та спеціальних методик.
Профайл викладачів	https://kaf-korped.kpnu.edu.ua/sklad-kafedry/ https://logo.kpnu.edu.ua/sklad-kafedry/
E-mail:	kaf_korped@ukr.net kaflogoped@ukr.net
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=2890
Консультації	Онлайн-консультації або очні консультації (згідно графіка)

2. Анотація до освітнього компонента

Анотація. «Комплексний кваліфікаційний екзамен» належить до нормативних навчальних дисциплін та увідповідається з освітньо-професійною програмою Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка) спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації Спеціальна психологія галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

3. Мета освітнього компонента

Комплексний кваліфікаційний екзамен за спеціальністю 016 Спеціальна освіта спеціалізацією Спеціальна психологія з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка має на меті визначити рівень професійної підготовки здобувача вищої освіти та його відповідність вимогам освітньо-професійної програми.

4. Формат освітнього компонента

Стандартний курс (очний). Передбачає проведення атестації здобувачів вищої освіти. Можливе застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання Moodle та застосунків для проведення відеоконференцій.

5. Результати навчання

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні задачі і практичні проблеми у галузі спеціальної та інклюзивної освіти або у процесі професійної діяльності (корекційній, навчально-виховній, навчально-реабілітаційній), що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 01 - Світоглядна компетентність. Здатність до розуміння предметної області професійної діяльності; володіння науковим світоглядом; знання основних теорій, концепцій, вчень, які формують наукову картину світу; вміння відстоювати власні стратегії професійної діяльності.

ЗК 04 - Міжособистісна взаємодія. Здатність до ефективної міжособистісної взаємодії; зокрема, здатність успішно взаємодіяти з керівництвом, колегами, дітьми без та з порушеннями психофізичного розвитку та їхніми батьками; володіння алгоритмами конструктивного вирішення корекційно-педагогічних і навчально-реабілітаційних ситуацій і конфліктів. Здатність працювати в команді, здатність до співпраці, групової та кооперативної діяльності. Здатність бути критичним і самокритичним, наполегливим щодо поставлених завдань і взятих зобов'язань.

ЗК 05 - Адаптивна. Здатність до адаптації в корекційно-педагогічному середовищі та дії в нових ситуаціях, зокрема тих, що передбачають корекційне навчання, розвиток і виховання та навчальну реабілітацію дітей дошкільного, шкільного віку і підлітків, спілкування з їхніми батьками, комунікації з адміністрацією школи й колегами.

Фахові компетентності:

СК 01 - Теоретико-методологічна. Здатність до застосування знань провідних гуманістичних теорій, концепцій, вчень щодо виховання і навчання осіб з особливими освітніми потребами; здатність відстоювати власні корекційно-педагогічні, навчально-реабілітаційні переконання, дотримуватись їх у житті та професійній діяльності.

СК 12 - Інформаційно-аналітична. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу, систематизації й узагальнення інформації, зокрема корекційно-педагогічної, з різних джерел та формулювання логічних висновків. Здатність до аналізу власної педагогічної діяльності та діяльності колег.

Програмні результати навчання:

ПРН 01 - Знає сучасні теоретичні основи предметної спеціалізації, здатний застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності.

ПРН 02 - Володіє знаннями в галузі спеціальної та інклузивної освіти при вирішенні навчально-виховних та науково-методичних завдань з врахуванням вікових та індивідуально-типологічних відмінностей учнів з особливими освітніми потребами

ПРН 03 - Обізнаний у плануванні корекційно-педагогічного процесу у закладах загальної середньої освіти зі спеціальним та інклузивним навчанням, забезпечені його реалізації та оцінки отриманих результатів.

ПРН 04 - Володіє знаннями сучасної методики і освітніх технологій для забезпечення якості оволодіння навчальними досягненнями учнів з інтелектуальними порушеннями. Володіє знаннями про застосування в освітньому процесі сучасних корекційно-педагогічних технологій у роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями.

ПРН 05 - Здатний вирішувати питання, пов'язані з комплектуванням та організацією діяльності спеціальних навчально-виховних закладів.

ПРН 06 - Знає методи психолого-педагогічної оцінки та корекції порушень пізнавальної діяльності. Здатний організовувати і проводити обстеження пізнавальної діяльності дітей.

ПРН 08 - Здатний планувати та проводити корекційно-розвиткову роботу з дітьми з інтелектуальними порушеннями на основі диференційованого та індивідуального підходу.

ПРН 10 - Здатний застосовувати найновіші досягнення в спеціальній освіті, здійснювати науково-дослідницьку та методичну діяльність. Здатний систематично підвищувати свою професійну компетентність.

ПРН 11 - Здатний використовувати різноманітні методи та форми виховної роботи, прогресивні прийоми керівництва навчальною, трудовою та суспільною діяльністю учнів з інтелектуальними порушеннями.

ПРН 19 - Володіє знаннями про психологічні та вікові особливості розвитку дітей з типовим розвитком та інтелектуальними порушеннями.

6. Обсяг і ознаки освітнього компонента

Найменування показників	Характеристика освітнього компонента	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Освітня програма, спеціальність, спеціалізація	Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка), 016 Спеціальна освіта, Спеціальна психологія	Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка), 016 Спеціальна освіта, Спеціальна психологія
Рік проведення атестації	4 / 2022-2023	4 / 2022-2023
Семестр проведення атестації	8	8
Обов'язковий / вибірковий	обов'язковий	обов'язковий
Кількість кредитів ЄКТС	1,5	1,5
Загальний обсяг годин	45	45
Самостійна та індивідуальна робота	-	-
Форма атестації	Комплексний кваліфікаційний екзамен	Комплексний кваліфікаційний екзамен

7. Пререквізити освітнього компонента

Дисципліни-пререквізити: психологія дитини з інтелектуальними порушеннями, корекційна психопедагогіка, спеціальна методика навчання дітей з інтелектуальними порушеннями української мови, спеціальна методика навчання дітей з інтелектуальними порушеннями математики, спеціальна методика навчання дітей з інтелектуальними порушеннями географії, спеціальна методика навчання дітей з інтелектуальними порушеннями природознавства, спеціальна методика навчання дітей з інтелектуальними порушеннями історії, спеціальна методика навчання дітей з інтелектуальними порушеннями ручної праці та образотворчої діяльності, методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності, педагогіка інклюзивної освіти, робота асистента вчителя і вихователя інклюзивних закладів, практична психологія в спеціальній та інклюзивній освіті, організація та зміст спеціальної психологічної допомоги, аутологія, психологія спеціального виховання.

8. Технічне та програмне забезпечення, обладнання

Вивчення курсу не потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення. Можливе застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE.

9. Політика освітнього компонента

Комплексний кваліфікаційний екзамен проводиться відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)» (<https://cutt.ly/iSw068s>), «Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (зі змінами та доповненнями)» (<https://cutt.ly/hX9ZYIJ>), «Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція)» (<https://cutt.ly/3X9NlzX>), «Порядок проведення атестації здобувачів вищої освіти із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція)» (<http://surl.li/bhrye>) та інших локальних документів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Дотримання академічної добросовісності регулюється Кодексом академічної добросовісності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (<https://cutt.ly/4TiCHkS>) та Положенням про дотримання академічної добросовісності науково-педагогічними працівниками, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція) (<https://cutt.ly/vTiVowX>).

Очікується, що роботи й відповіді здобувачів будуть їх оригінальними міркуваннями. Фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших здобувачів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недобросовісності. Списування під час комплексного кваліфікаційного екзамену й підготовки до нього заборонені (зокрема, з використанням мобільних пристройів). Виявлення ознак академічної недобросовісності в екзаменаційних роботах здобувачів та фактів списування є підставою для їх незарахування (незалежно від масштабів плагіату чи обману).

Для пошуку рекомендованої літератури здобувачі можуть послуговуватися бібліотекою університету, фахових кафедр та інтернетними ресурсами. Здобувачі заохочуються до використання літератури, якої немає з-поміж рекомендованої.

10. Програма комплексного кваліфікаційного екзамену

ПСИХОЛОГІЯ ДИТИНИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Змістовий модуль 1. Загальні питання психології дитини з інтелектуальними порушеннями

Тема. Психологія дитини з інтелектуальними порушеннями як галузь психологічної науки

Предмет та завдання психології дитини з інтелектуальними порушеннями. Галузі спеціальної психології. Зв'язок психології дитини з інтелектуальними порушеннями з іншими науками: з медичними дисциплінами, з загальною та спеціальною педагогікою, загальною та віковою психологією, філософією та ін. Методи та принципи дослідження у психології дитини з інтелектуальними порушеннями. Особливості використання психологічних методів для оцінки психічного розвитку дитини з інтелектуальними порушеннями.

Тема. Розвиток психології дитини з інтелектуальними порушеннями як науки

Медичний та педагогічний напрями вивчення інтелектуальних порушень (Ж. Ескіроль, Ж. Ітар, Е. Сеген та ін.). Психометричний напрям вивчення інтелектуальних порушень. Внесок Л. Виготського у розвиток спеціальної психології. Поняття про соціальну природу порушення та його компенсацію. Складна структура порушеного розвитку. Поняття про зони актуального та найближчого розвитку. Розвиток психології дитини з інтелектуальними

порушеннями у ХХ-ХІХ ст. Сучасна проблематика психології дитини з інтелектуальними порушеннями.

Тема. Характеристика інтелектуальних порушень

Сутність, ознаки та структура інтелектуальних порушень. Причини виникнення інтелектуальних порушень: пренатальні, натальні, постнатальні; екзогенні, ендогенні. Характеристика олігофренії та деменції. Психологічна характеристика ступенів інтелектуальних порушень.

Тема. Психологічні особливості розвитку дітей з різними формами олігофренії та деменції

Класифікація олігофренії за М. Певзнер. Неускладнена олігофренія. Олігофренія ускладнена порушеннями нейродинаміки: переважання збудження над гальмуванням, переважання гальмування над збудженням, слабкість процесів збудження та гальмування. Олігофренія ускладнена порушеннями емоційно-вольової сфери: лобний та психопатоподібний синдроми. Олігофренія ускладнена сенсомоторними порушеннями: зору, слуху, мовлення, опорно-рухового апарату. Резидуальна деменція: деменція, що виникла через нейроінфекцію, травматична деменція. Плинна деменція через гідроцефалію, сифіліс головного мозку, ревматизм ЦНС, епілептична та шизофренічна деменції.

Тема. Загальні та специфічні закономірності розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями

Спільні закономірності психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями та типовим розвитком. Своєрідність психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями.

Особливості психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями у ранньому віці, проходження кризи трьох років. Особливості психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями дошкільного віку. Особливості ігрової діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями. Характеристика рівня психологічної готовності до школи та особливості навчальної діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку. Особистісний розвиток підлітків з інтелектуальними порушеннями.

Змістовий модуль 2. Психологічна характеристика пізнавальної діяльності та особистості дітей з інтелектуальними порушеннями

Тема. Мислення дітей з інтелектуальними порушеннями

Властивості та операції мислення дітей з інтелектуальними порушеннями. Особливості основних видів мислення дітей з інтелектуальними порушеннями. Особливості наочно-образного мислення. Поява елементів вербально-логічного мислення. Формування уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, міркувати. Психологічна оцінка розвитку мислення та методи корекції його порушень у дітей з інтелектуальними порушеннями.

Тема. Відчуття та сприймання дітей з порушеннями інтелекту

Особливості аналізаторної діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями. Пороги чутливості. Властивості сприймання при інтелектуальних порушеннях. Порушення системності, цілісності, вибірковості, обсягу сприймання. Особливості сприймання кольору, форми, величини, простору і часу при інтелектуальних порушеннях. Психологічна оцінка розвитку сприймання та корекція його порушень у дітей з інтелектуальними порушеннями.

Тема. Увага дітей з інтелектуальними порушеннями

Мимовільна та довільна увага дітей з інтелектуальними порушеннями. Властивості уваги при порушеннях інтелекту: обсяг, стійкість, розподіл, переключення. Психологічна оцінка розвитку уваги дітей з інтелектуальними порушеннями. Корекція порушень уваги.

Тема. Особливості пам'яті дітей з інтелектуальними порушеннями

Особливості процесу запам'ятування учнів з інтелектуальними порушеннями: мимовільне та довільне запам'ятування. Умови підвищення ефективності мимовільного та довільного запам'ятування. Обсяг пам'яті. Механічне та осмислене запам'ятування. Характеристика зберігання та забування у дітей з інтелектуальними порушеннями. Умови ефективності зберігання. Особливості процесу відтворення у дітей з інтелектуальними порушеннями. Психологічна оцінка розвитку пам'яті та корекція її порушень у дітей з інтелектуальними порушеннями.

Тема. Мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями

Характеристика усного мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями. Причини недорозвитку мовлення. Особливості звуковимови та лексики. Граматична будова мовлення дітей при інтелектуальних порушеннях. Особливості імпресивного мовлення у дітей при інтелектуальних порушеннях. Фонематичне сприймання. Розуміння мовленнєвих інструкцій. Особливості регулюючої функції мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. Писемне мовлення учнів з інтелектуальними порушеннями. Причини порушення писемного мовлення. Характеристика процесів читання та письма при порушеннях інтелекту. Методи оцінки сформованості мовлення та шляхи корекції його порушень у дітей з інтелектуальними порушеннями.

Тема. Особистість учня з інтелектуальними порушеннями

Потребово-мотиваційна сфера дітей з порушеннями інтелекту. Характеристика «Я-концепції» та причини її недорозвитку при інтелектуальних порушеннях. Особливості та рівні сформованості «Я-образу» при порушеннях інтелекту. Самооцінка та рівень домагань. Особливості формування характеру. Психологічна оцінка розвитку та корекція порушень особистості дітей з інтелектуальними порушеннями.

Тема. Особливості емоційно-вольової сфери дітей з інтелектуальними порушеннями

Причини недорозвитку емоцій у дітей з інтелектуальними порушеннями. Особливості розвитку емоцій почуттів в учнів з інтелектуальними порушеннями. Характеристика волі при інтелектуальних порушеннях. Психологічна оцінка розвитку емоційно-вольової сфери дітей з інтелектуальними порушеннями. Формування довільності психічних процесів.

Тема. Психологічна характеристика діяльності та мотивації учнів з інтелектуальними порушеннями

Сутність діяльності як основної форми активності людини. Особливості діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями. Мотиваційний, змістовий, та організаційно-операційний аспекти діяльності школярів з інтелектуальними порушеннями. Ставлення та мотивація до навчання учнів з інтелектуальними порушеннями. Формування мотивації навчання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Синьов В.М. Психологія розумово відсталої дитини: підручник. Київ : Знання, 2008. 359 с.
2. Спеціальна психологія. Тексти: навч. посіб. / за ред. М.П. Матвеєвої, С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. від., 1999. Ч. 1. 158 с.
3. Спеціальна психологія. Тексти: навч. посібник / за ред. М.П. Матвеєвої, С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. від., 2001. Ч. II. 140 с.

4. Стадненко Н.М., Матвієва М. П., Обухівська А.Г. Нариси з олігофренопсихології / Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. 200 с.

Додаткова література

1. Афузова Г.В., Марченко К.В. Проблема формування самооцінки розумово відсталих дітей та підлітків. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2011. Вип. 17. С. 313–315.
2. Бочелюк В.Й., Турубарова А.В. Психологія людини з обмеженими можливостями: навч. посіб. Київ : Центр учебової літератури, 2011. 264 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
4. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
5. Дефектологічний словник: навч. посіб. / за ред. В.І. Бондаря, В.М.Синьова. Київ : МП Леся, 2011. 528 с.
6. Докучаина Т.О. Результати дослідження мотивації досягнення успіху розумово відсталих учнів молодших класів у навчально-виховній діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. Вип. 23. С. 69-72.
7. Заїка Є.В. Ігровий тренінг пізнавальних процесів учнів: ігри та вправи: навч. посіб. Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2013. 256 с.
8. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія: навч. посібник. Київ : МАУП, 2000. 256 с.
9. Матвієва М.П., Миронова С.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку. Кам'янець-Подільський, 2005. 164 с.
10. Кобильченко В., Омельченко О. Спеціальна психологія : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2020. 224 с.
11. Косарєва О.І. Розвиток пізнавальних процесів дітей з розумовою відсталістю. *Наукові записки РДГУ*. 2014. Вип. 10. С. 36–38.
12. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Н.М. Стадненко, Т.Д. Ілляшенко, Л.В.Борщевська, А.Г. Обухівська. Кам'янець-Подільський : Абетка, 1998. 144 с.
13. Миронова С.П., Докучаїна Т.О. Самостійна робота студентів з підготовки до підсумкової атестації за спеціальністю 016 Спеціальна освіта: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. 132 с.
14. Міжнародна класифікація хвороб. URL : <http://mkh10.com.ua/>.
15. Пахомова Н.Г., Кононова М.М. Спеціальна психологія. Полтава : АСМІ, 2015. 389 с.
16. Психодіагностика розвитку дошкільників: ранній та молодший вік / В.О. Крамченкова. Харків : Ранок, 2013. 160 с.
17. Психологічно-педагогічна діагностика розвитку дітей раннього дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / за наук. ред. Л.А. Федорович ; укладачі О.В. Гніту, І.В. Макаренко, Л.А. Федорович. Кременчук : Християнська Зоря, 2008. 217с.
18. Шевченко Ю. Особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями в сучасному освітньому просторі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2020. № 3. С.36-52.

КОРЕКЦІЙНА ПСИХОПЕДАГОГІКА **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНОЇ** **ПСИХОПЕДАГОГІКИ (ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГІКИ).**

Тема. Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка) як наука.

Сучасний розвиток корекційної психопедагогіки в Україні. Олігофренопедагогіка як наука про вивчення, виховання, навчання та шляхи корекції розвитку дітей з порушеннями розумового розвитку. Предмет та завдання олігофренопедагогіки. Основні категорії олігофренопедагогіки. Місце олігофренопедагогіки в системі педагогічних наук. Зв'язок олігофренопедагогіки з медичними науками, загальними та спеціальними психолого-педагогічними дисциплінами, спеціальними методиками. Етапи розвитку та методи олігофренопедагогіки. Перспективи наукових досліджень корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки).

Тема. Діти з порушеннями розумового розвитку як об'єкт вивчення, виховання та навчання.

Соціально-педагогічні фактори, що впливають на проблему вивчення та організації допомоги дітям з порушеннями розумового розвитку. Сучасні психолого-педагогічні класифікації порушень інтелектуального розвитку, їхнє значення для диференціації спеціальних закладів. Психолого-педагогічна характеристика осіб з порушеннями розумового розвитку. Склад учнів спеціальної школи та спеціальних класів у загальноосвітніх навчальних закладах. Протипоказання до зарахування у спеціальну школу.

Тема. Система закладів для дітей з порушеннями розумового розвитку в Україні

Диференційована система спеціальних закладів для осіб з порушеннями розумового розвитку в залежності від ступеня виразності порушення та віку дитини. Принципи побудови спеціальних закладів. Заклади, підпорядковані Міністерству праці і соціальної політики України, Міністерству охорони здоров'я. Спеціальні навчально-виховні заклади для дітей з порушеннями розумового розвитку системи Міністерства освіти і науки України. Заклади нового типу. Місце в системі закладів навчально-реабілітаційних центрів, інклузивних закладів.

Спеціальна школа як основний тип закладів для дітей з порушеннями розумового розвитку. Завдання спеціальної школи у справі навчання, послаблення або подолання недоліків психофізичного розвитку учнів з порушеннями розумового розвитку та їхньої інтеграції в сучасну систему соціальних стосунків. Взаємозв'язок всіх завдань. Положення про спеціальну школу.

Перспективні завдання розвитку та удосконалення спеціальних закладів для дітей з порушеннями розумового розвитку в Україні.

Тема. Комплектування спеціальних та інклузивних закладів.

Принципи психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини. Порядок обстеження дитини. Положення про інклузивно-ресурсний центр. Роль батьків, педагогів у розв'язанні проблеми психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини.

Тема. Організація корекційно-виховної роботи в спеціальному дошкільному закладі.

Роль дошкільного виховання в корекції недоліків психофізичного розвитку та формуванні особистості дитини з порушеннями розумового розвитку. Завдання спеціальних дошкільних закладів. Зміст освітньо-виховної та корекційної роботи в спеціальному закладі дошкільної освіти. Специфіка професійної діяльності вчителя-дефектолога і вихователя.

Тема. Навчання, виховання і трудова підготовка дітей з помірним, важким і глибоким ступенем розумової неповносправності

Мета, завдання і зміст корекційно-виховної роботи з дітьми, які мають помірний, важкий і глибокий ступінь інтелектуального порушення. Принципи корекційно-виховної

роботи з дітьми, які мають помірний, важкий і глибокий ступінь порушення інтелектуального розвитку. Особливості виховання та соціально-трудової адаптації дітей з помірним, важким і глибоким ступенем порушення інтелектуального розвитку. Система закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку у найбільш розвинених зарубіжних країнах.

Тема. Навчання, виховання, розвиток та корекція як єдиний педагогічний процес.

Єдність законів розвитку дитини з порушенням та типовим розвитком. Роль діяльності та спілкування у розвитку особистості дитини. Взаємозв'язок навчання та розвитку. Єдність навчання, виховання, розвитку, корекції як основна закономірність педагогічного процесу в спеціальній школі.

Корекція розвитку дитини з порушенням інтелектуального розвитку як основне специфічне завдання навчально-виховного процесу спеціальної школи. Сутність корекційно-виховної роботи. Л.С. Виготський про складну структуру та закономірності порушеного розвитку, можливості корекції порушень дітей з порушеннями розумового розвитку. Л.С. Виготський про соціальну спрямованість корекційно-виховної роботи з дітьми з порушеннями розумового розвитку. Вчення Л.С. Виготського про зони найближчого розвитку та про використання обхідних шляхів у корекційно-виховній роботі. Опора на позитивні можливості учнів у навчально-виховному процесі. Основні напрямки корекційної роботи у спеціальній школі. Засоби корекції, умови корекційної роботи.

Значущість раннього виявлення патології психофізичного розвитку та ранньої спеціальної педагогічної роботи з дітьми для підвищення ефективності корекційно-виховної роботи.

Тема. Професограма корекційного педагога. Особливості його педагогічної діяльності.

Провідна роль вчителя-дефектолога у навчанні та вихованні дітей. Професійно-педагогічні та особистісні якості корекційного педагога. Професійні знання та вміння. Протипоказання професії корекційного педагога. Педагогічна майстерність, шляхи оволодіння нею. Специфіка педагогічної діяльності корекційного педагога та її структура. Корекційна робота як специфіка професійної діяльності вчителя-дефектолога. Система підготовки вчителів-дефектологів в Україні, у найбільш розвинених зарубіжних країнах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ. ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Тема. Сутність процесу навчання дітей з порушеннями розумового розвитку.

Корекційна спрямованість навчання в спеціальній школі. Особливості навчального процесу в спеціальній школі. Навчання як шлях інтеграції дитини з особливими освітніми потребами в сучасну систему соціальних стосунків. Психологічні основи процесу навчання в спеціальній школі. Структура процесу навчання. Основні вимоги до викладу нового навчального матеріалу, закріплення та повторення його. Шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання.

Тема. Зміст освіти дітей з порушеннями розумового розвитку.

Основні вимоги до змісту освіти в спеціальній школі (корекційна спрямованість, концентричність розташування матеріалу, реалізація міжпредметних зв'язків, диференціація, науковість, доступність). Характеристика змісту освіти в спеціальній школі, її освітньо-виховне та корекційне значення. Характеристика основних документів, у яких відображені зміст освіти, принципи побудови навчального плану та навчальних програм. Шкільні підручники, основні вимоги до них.

Тема. Принципи спеціальної дидактики.

Обґрунтування принципів навчання в спеціальній школі. Характеристика принципів спеціальної дидактики (виховуючий характер навчання, принципи науковості, доступності

знань, систематичності та послідовності в навчанні, міцності, наочності знань, свідомості та активності навчання, індивідуальний та диференційований підхід до учнів з порушеннями розумового розвитку, корекційна спрямованість навчання, керівна роль вчителя у навчанні). Корекційно-розвиваюча та практична спрямованість принципів навчання в спеціальній школі.

Тема. Методи спеціальної дидактики

Поняття про методи, прийоми та засоби навчання. Сучасні класифікації методів навчання в спеціальній школі: за джерелом знань, дидактичною метою, характером пізнавальної діяльності учнів; методи організації, здійснення та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності. Критерії вибору методів навчання. Характеристика особливостей реалізації в спеціальній школі методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Раціональне поєднання методів навчання. Елементи програмованого та проблемного навчання в спеціальній школі. Використання комп’ютерних технологій.

Тема. Форми організації навчання в спеціальній школі.

Урок як основна форма організації шкільного навчання. Сучасні психолого-педагогічні вимоги до уроку. Особливості уроку в спеціальній школі. Типи та структура уроків. Підготовка вчителя до уроку. Зміст та методи аналізу уроку з боку його корекційної спрямованості, виховуючого характеру, з боку педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю учнів, цілісний аналіз. Екскурсія як форма навчальної роботи в спеціальній школі. Підготовка до екскурсії, вимоги до її проведення.

Тема. Перевірка та оцінка знань, умінь та навичок учнів з порушеннями розумового розвитку

Функції перевірки та оцінки знань, умінь та навичок учнів спеціальної школи. Види перевірки знань, їх особливості. Стимулююча та корекційна роль оцінки в спеціальній школі. Критерії оцінювання знань, умінь та навичок. Специфіка контролю знань, умінь та навичок в спеціальній школі, вимоги до його організації. Умови ефективності контролю за навчально-пізнавальною діяльністю учнів спеціальної школи.

Тема. Домашня навчальна робота учнів.

Корекційно-виховне значення самопідготовки в спеціальній школі і школі-інтернаті, вимоги до її організації, тривалості та проведення. Структура самопідготовки. Форми організації домашньої навчальної роботи учнів. Взаємозв’язок у роботі вчителя та вихователя.

Тема. Трудове навчання учнів спеціальної школи.

Освітня, виховна та корекційна роль праці в спеціальній школі. Організація трудового навчання в спеціальній школі. Етапи трудового навчання. Зв’язок уроків ручної праці із загальноосвітніми предметами.

Професійно-трудове навчання в спеціальній школі, його завдання і зміст. Види професійно-трудової підготовки. Зміст та організація системи професійно-трудового навчання в спеціальній школі. Зв’язок трудового навчання учнів із загальноосвітньою підготовкою та суспільно-корисною працею. Працевлаштування та соціально-трудова адаптація випускників спеціальної школи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Тема. Сутність процесу виховання.

Сучасні проблеми виховання школярів з порушеннями розумового розвитку. Завдання та зміст виховання у спеціальній школі. Особливості виховного процесу. Принципи виховання і спрямованість їх на засвоєння учнями загальнолюдських духовних цінностей, зв’язок виховання з життям; єдність свідомості і поведінки; виховання засобами праці і колективу.

Тема. Методи виховання учнів.

Основні методи виховання учнів спеціальної школи, особливості їх реалізації. Характеристика методів формування моральної поведінки дитини з порушеннями розумового розвитку; методів виховання моральної свідомості; методів стимулювання. Корекційна спрямованість методів самовиховання. Диференціація методів виховання та засобів корекційно-виховної роботи в залежності від індивідуальних особливостей розвитку дітей з порушеннями розумового розвитку, соціальних умов виховання.

Тема. Виховання дітей та підлітків з порушеннями розумового розвитку в сім'ї.

Виховання у сім'ї – першооснова розвитку дитини як особистості. Умови правильного сімейного виховання. Особливості та зміст виховання дитини з порушеннями розумового розвитку в сім'ї. Форми та методи роботи спеціальної школи з сім'ями школярів. Характеристика колективних і індивідуальних форм, зміст роботи вчителя з батьками учнів. Участь громадськості у вихованні і соціальній реабілітації дітей з порушеннями розумового розвитку.

Тема. Особистість і колектив.

Значення колективу у вихованні учнів спеціальної школи. Корекційний вплив колективу на особистість школяра з порушеннями розумового розвитку. Особливості формування дитячого колективу у спеціальній школі. Стадії розвитку колективу. Вивчення класного колективу. Шляхи формування колективу школярів з порушеннями розумового розвитку. Індивідуальний та диференційований підхід до учнів залежно від психофізичних особливостей, структури порушення й стадії розвитку колективу. Педагогічне керівництво колективом. Учнівське самоуправління в спеціальній школі.

Тема. Моральне виховання учнів.

Актуальність, завдання та сутність морального виховання учнів спеціальної школи в сучасних умовах. Особливості формування моральних уявлень і понять у дітей з порушеннями розумового розвитку. Шляхи морального виховання в навчальній, позакласній та позашкільній роботі. Форми та методи морального виховання учнів спеціальної школи.

Тема. Правове виховання у спеціальній школі.

Взаємозв'язок морального та правового виховання. Основні завдання й особливості виховання громадянської позиції в школярів з порушеннями розумового розвитку. Зміст виховної роботи, спрямованої на профілактику і корекцію адиктивної поведінки учнів. Виховання правосвідомості і поведінки учнів з порушеннями розумового розвитку засобами навчальної та позакласної роботи. Форми та методи правового виховання у спеціальній школі.

Тема. Трудове виховання і профорієнтаційна робота у спеціальній школі.

Значення трудового виховання в корекції психофізичних недоліків учнів з порушеннями розумового розвитку. Завдання та зміст трудового виховання у спеціальній школі. Види трудової діяльності учнів з порушеннями розумового розвитку, методи її здійснення. Врахування особливостей психофізичних недоліків в організації трудового виховання. Особливості гурткової роботи.

Взаємозв'язок трудового навчання, виховання і профорієнтаційної роботи в спеціальній школі. Форми та методи профорієнтаційної роботи. Працевлаштування та соціальна адаптація випускників спеціальних шкіл.

Тема. Фізичне виховання учнів.

Особливості фізичного розвитку школярів з порушеннями розумового розвитку. Роль фізичного виховання в корекції недоліків психофізичного розвитку дітей з порушеннями розумового розвитку. Завдання фізичного виховання в спеціальній школі. Засоби та форми фізичного виховання, їх навчальна, виховна, лікувально-корекційна спрямованість. Реалізація індивідуального і диференційованого підходу до учнів у процесі фізичного виховання.

Тема. Естетичне виховання учнів.

Сутність та завдання естетичного виховання в спеціальній школі, його роль в реалізації корекційних завдань школи. Зміст, форми і методи естетичного виховання в навчальному процесі та позакласній роботі. Педагогічне керівництво естетичним вихованням.

Тема. Екологічне виховання учнів.

Актуальність та значення екологічного виховання учнів з порушеннями розумового розвитку. Завдання екологічного виховання. Форми та методи екологічного виховання школярів у процесі навчання та позакласної роботи.

Тема. Моральна підготовка учнів спеціальної школи до сімейного життя.

Взаємозв'язок морального й статевого виховання. Завдання статевого виховання у спеціальній школі. Причини, корекція й профілактика відхилень в статевому розвитку учнів з порушеннями розумового розвитку. Зміст і форми статевого виховання в процесі навчальної і позакласної роботи. Моральна підготовка учнів спеціальної школи до сімейного життя; зміст, форми, роль в соціальній адаптації випускників спеціальної школи.

Тема. Позакласна робота в спеціальній школі.

Роль позакласної роботи в корекції порушень психофізичного розвитку дітей, формуванні їхньої особистості. Завдання та особливості позакласної роботи в школах-інтернатах і групах продовженого дня. Форми і зміст навчальної, корекційно-розвиткової, виховної позакласної роботи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. ПИТАННЯ ШКОЛОЗНАВСТВА

Тема. Педагогічний персонал спеціальної школи.

Закон України «Про освіту» про права і обов'язки педагогічних працівників. Вчитель спеціальної школи. Його права і обов'язки. Особливості роботи вихователя спеціальної школи. Основні напрями діяльності класного керівника і вихователя. Завдання і зміст роботи логопеда спеціальної школи. Планування роботи вчителя, класного керівника, вихователя спеціальної школи і школи-інтернату, спеціального класу. Види планів, їх структура та зміст.

Тема. Управління і керівництво спеціальною школою.

Система управління сучасною освітою. Сутність організаційно-педагогічної діяльності адміністрації спеціальних шкіл. Функції директора, його заступників. Планування навчально-виховної роботи в школі. Річний план роботи спеціальної школи. Внутрішкільне керівництво і контроль у спеціальній школі: функції, форми, вимоги до контролю. Аналіз уроків, позакласних заходів як засіб удосконалення навчально-виховного процесу. Схема аналізу уроків, виховних заходів, самопідготовки. Педагогічна рада спеціальної школи: її склад, функції, зміст роботи.

Тема. Методична робота в спеціальній школі.

Методична робота в спеціальній школі, її форми. Самоосвітня робота педагогічного персоналу спеціальної школи. Проблеми вивчення, узагальнення і поширення передового досвіду корекційних педагогів і педагогічних колективів, впровадження в шкільну практику досягнень педагогічної науки. Залучення учительських кadrів до самостійної експериментальної роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.

2. Синьов В.М., Бондар В.І. Освітня інтеграція учнів з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник. Київ : Вид-во НПУ імені Н.П.Драгоманова, 2015. 398 с.
3. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. Частина I. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. 238 с.
4. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. Частина II. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. 224 с.
5. Синьов В.М., Матвеєва М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини: Підручник. Київ : Знання, 2008. 359 с.

Додаткова література

1. Вержиховська О.М., Бонецька О.М., Козак А.В. Теорія і спеціальна методика виховання дітей з особливостями інтелектуального розвитку: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ТОВ Друкарня Рута, 2013. 372 с.
2. Висоцька А.М. Основні завдання, форми і методи громадянського виховання учнів спеціальних шкіл-інтернатів. *Дефектологія*. 2005. № 3. С. 29 – 34.
3. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
4. Демчук Л.В. Особливості музично-естетичного виховання учнів молодших класів. Олександрія : Діа-плюс, 2009. 98 с.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/607-2013>
6. Діти з особливими потребами у початковій школі: поради батькам: Книга 3 / Л.С.Вавіна, А.М.Висоцька, В.В.Жук та ін.; За ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. Київ : Наук. світ, 2006. 212 с.
7. Дмитрієва І.В. Корекційна спрямованість естетичного виховання в старших класах допоміжної школи: Монографія. Слов'янськ, 2008. 373 с.
8. Золотоверх В.В. Нариси з історії спеціальної дошкільної педагогіки: Монографія. Київ : Наук. світ, 2004. 196 с.
9. Левицький В.Е. Статеве виховання учнів молодших класів (гендерний підхід): навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В.С., 2007. 108 с.
10. Матвеєва М.П. Миронова С.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку. Навчально-методичний посібник,. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. 164 с.
11. Миронова С.П. Використання комп'ютера у корекційному навченні дітей з вадами інтелекту. *Дефектологія*. 2003. № 3. С. 41 – 44.
12. Миронова С.П. Гаврилов О.В., Матвеєва М.П. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник; [за заг. ред. С.П.Миронової]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 260 с.
13. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: Монографія. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2007. 304 с.
14. Освітні технології: Навч. метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 255 с.
15. Синьов В.М. Розумова відсталість як педагогічна проблема : Навчальний посібник. Київ : ДІА, 2007. 120 с.
16. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / За ред. академіка В.І.Бондаря. Луганськ : Альма-матер, 2003. 436 с.

17. Спеціальна психологія. Тексти. Навчальний посібник / За ред.. М.П.Матвеєвої, С.П.Миронової. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2001. Ч. II. 140 с.

18. Стадненко Н.М., Матвеєва М.П., Обухівська А.Г. Нариси з олігофренопсихології. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. 200 с.

19. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник для студ. вищих пед закладів освіти. Київ : Академія. 2000. 542 с.

20. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку. Київ : Пед. думка, 2000. 286 с.

СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 1. Спеціальна методика викладання української мови як наука.

Предмет спеціальної методики української мови, її завдання, методи. Пізнання закономірностей навчання рідної мови, вивчення методичної літератури, досвіду вчителів спеціальних шкіл, спостереження за діяльністю вчителя і учнів. Зв'язок методики викладання української мови з суміжними науками, практикою спеціального навчання. Психолого-педагогічні основи навчання української мови у спеціальній школі (класі). Корекційно-розвивальна складова роботи.

Тема 2. Завдання і зміст навчання української мови у спеціальній школі (класі). Принципи і методи навчання української мови у спеціальній школі (класі).

Завдання навчання української мови та читання дітей з порушеннями розумового розвитку. Корекційне спрямування навчання української мови у спеціальній школі (класі) (класі). Практичне спрямування навчання української мови. Зміст навчання української мови. Три етапи навчання української мови: 1-й клас, 2-4 класи, 5-10 класи. Своєрідність реалізації загально-дидактичних принципів навчання української мови: науковості, свідомості і активності, наочності, виховуючого навчання, зв'язок навчання з життям. Принцип корекційної спрямованості, уповільнений темп, практичний характер, індивідуального і диференційованого підходу.

Тема 3. Урок як основна форма організації навчання української мови та читання.

Підготовка вчителя до уроку. Види планування. Відповідні документи і матеріали для складання календарного плану. Схема календарного плану. Поурочні плани з української мови, вимоги до їх розробки. Урок. Типи та структура уроків з української мови та читання. Конспект уроку та вимоги до нього. Сучасний урок української мови у спеціальній школі (класі). Схема аналізу уроку. Типові помилки при проведенні уроків. Методи що використовуються на уроці.

Тема 4. Корекційна спрямованість навчання з української мови і читання у спеціальній школі (класі).

Типові порушення пізновальної діяльності як об'єкт корекційного впливу. Корекційні прийоми навчання: взаємозв'язок усіх сторін мовлення /фонетична, лексична, граматична/, зв'язок усного і писемного мовлення, розвиток фонематичного сприймання, зорового і просторового орієнтування, розвиток моторики. Індивідуальний та диференційований підхід на уроках мови та читання. Корекційне спрямування.

Тема 5. Методика навчання грамоти.

Труднощі при проведенні добукварного періоду. Діагностична роль. Вивчення рівня знань, умінь і навичок учнів з рідної мови. Завдання добукварного періоду. Основні напрямки роботи у добукварний період. Розвиток зорового і слухового сприймання та просторових уявлень. Розвиток інтересу до навчання. Розвиток комунікативних вмінь.

Підготовка учнів до навчання письма. Методи роботи у добукварний період. Вимоги до знань та вмінь учнів на момент завершення добукварного періоду. Завдання букварного періоду та етапи його проведення. Прийоми вивчення звуків і букв. Робота над словом і реченням. Труднощі в оволодінні читанням та засоби їх подолання. Робота з букварем. Навчання письма. Методи роботи у букварний період. Вимоги до знань та вмінь учнів на момент завершення букварного періоду.

Тема 6. Формування навичок читання в учнів спеціальної школи.

Освітньо-виховне і корекційне значення уроків читання. Вимоги шкільної програми до розвитку навичок читання на різних етапах навчання. Особливості розвитку вмінь та навички читання у дітей з порушенням інтелектом. Труднощі при оволодінні навичками читання, та корекційна робота з їх подолання. Використання наочних і технічних засобів навчання. Види і форми самостійної роботи на уроках читання. Облік умінь і навичок з читання. Методика вироблення навичок правильного, свідомого, виразного і швидкого читання. Види і прийоми читання в молодших і старших класах спеціальної школи.

Тема 7. Методика вивчення будови слова і словотвору.

Значення вивчення будови слова і словотвору. Типові помилки при вивченні розділу. Методика вивчення морфем. Методика вивчення словотвору і збагачення словника дітей. Вправи на закріплення розділу. Методика морфемного розбору.

Тема 8. Методика вивчення орфографії з дітьми з порушеннями розумового розвитку.

Значення навчання орфографії у спеціальній школі (класі). Завдання, місце і роль орфографії в системі занять з мови у спеціальній школі (класі). Зміст курсу орфографії у спеціальній школі (класі). Труднощі у засвоєнні правопису. Залежність методики вивчення орфографії від лінгвістичної природи написань. Види робіт з орфографії. Види орфографічних правил. Залежність і взаємозв'язок орфоепії і орфографії. Застосування індивідуального і диференційованого підходу до учнів. Характер і причини орфографічних помилок. Прийоми роботи на попередження помилок. Етапи роботи над помилками учнів. Способи класифікації помилок. Система вправ для розвитку навичок фонетично-правильного письма. Орфографічний і мовленнєвий режим у спеціальній школі (класі).

Тема 9. Методика вивчення лексики з дітьми з порушеннями розумового розвитку.

Програмний матеріал з лексикології. Види вправ з лексики. Лексичні помилки дітей. Вправи на вивчення тем: «Звук і буква», «Слова - назви предметів, дій, ознак предметів». Вивчення їх за запитаннями, ознайомлення з поняттями назв кількості предметів, класифікації предметів, визначення предметів за їх ознаками, діями, багатозначності слів, переносного значення, омонімії, синонімії, антонімії.

Тема 10. Методика вивчення пунктуації з дітьми з порушеннями розумового розвитку.

Програмний матеріал з пунктуації. Види розділових знаків та їх призначення. Методика подачі тем з пунктуації. Види пунктуаційних вправ.

Тема 11. Методика вивчення морфології з дітьми з порушеннями розумового розвитку.

Програмний матеріал з морфології. Методика вивчення частин мови та їх морфологічних ознак дітьми з порушеннями розумового розвитку. Наочність до морфологічних тем.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дефектологічний словник: навчальний посібник / За редакцією В.І. Бондаря, В.М. Синьова. К. : «МП Леся», 2011. 528 с.
2. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педагогічних, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. Тернопіль : Астон, 2008. 287с.
3. Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання. Навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 280 с.
4. Липа В.А. Основы коррекционной педагогики. Донецк : Лебідь, 2002. 327 с.
5. Логопедія: підручник / За ред. М.К. Шеремет. Вид. 3-те, перер. та доповн. К. : Видавничий дім «Слово», 2015. 776 с.
6. Матвєєва М.П., Миронова С.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, 2005. 164 с.
7. Методика навчання учнів 1-4 класів спеціальної школи: Навчальний посібник / за ред. О.В. Гаврилова / О.В. Гаврилов /. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 312 с.
8. Миронова С.П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно видавничий відділ, 2007. 204 с.
9. Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей. / Укладач Висоцька А.М. / А.М. Висоцька. К. : Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2014. 145 с.
10. Прикладна корекційна психопедагогіка: Олігофренопедагогіка. Навчальний посібник / За ред. О.В.Гаврилова, В.О. Липи / Олексій Вікторович Гаврилов, Володимир Олександрович Липа, Олександр Миколайович Ляшенко, Вадим Едуардович Левицький, Олег Миколайович Опалюк, Євгенія Володимира Данильченко. Кам'янець- Подільський : ТОВ «Друк-Сервіс», 2014. 592 с.

СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА МАТЕМАТИКИ

Тема 1. Методика викладання математики в системі навчальних дисциплін.

Мета та завдання навчання математики. Зв’язок математики з іншими дисциплінами. Принципи побудови навчальної програми з математики. Концентричність розташування матеріалу в програмі. Структурні особливості програми з математики. Диференціація навчальних вимог до учнів з різним рівнем засвоєння матеріалу.

Тема 2. Методи навчання і шляхи їх реалізації на уроці математики.

Вибір методів навчання математики. Особливості використання методів навчання на уроках математики. Контроль та облік знань, умінь і навичок учнів з математики. Основні вимоги до уроку математики. Характеристика структурних елементів уроку математики. Типи уроків математики.

Тема 3. Позакласна робота та пропедевтичний період з математики.

Особливості позакласної роботи з математики. Форми позакласної роботи з математики. Домашні завдання та форми їх перевірки. Завдання пропедевтичного періоду вивчення математики. Основні методи роботи, які використовує вчитель у пропедевтичний період. Організація роботи з учнями допоміжної школи у пропедевтичний період.

Тема 4. Формування в учнів молодших та старших класів допоміжної школи знань про геометричні фігури.

Предмет геометрії. Завдання і зміст вивчення геометричного матеріалу. Особливості оволодіння учнями допоміжної школи основами геометричних знань. Організація вивчення

геометричного матеріалу на уроках. Точка, лінія, кути. Коло, круг. Трикутник. Квадрат, прямокутник. Геометричні тіла.

Тема 5. Методика організації роботи над арифметичною задачею.

Основні елементи і функції задач. Особливості формування у дітей з інтелектуальними порушеннями математичного мислення в процесі роботи над задачами. Організація роботи над задачею. Складання арифметичних задач з учнями з інтелектуальними порушеннями.

Тема 6. Методика вивчення чисел і арифметичних дій в межах 10.

Нумерація чисел в межах 1-го десятка. Арифметичні дії з числами 1-го десятка. Розв'язування задач в першому концентрі.

Тема 7. Методика вивчення чисел і арифметичних дій в межах 2-го десятка.

Вивчення нумерації в межах 20. Дії додавання і віднімання в межах 20. Розв'язування арифметичних задач у 2-му класі

Тема 8. Методика вивчення чисел і арифметичних дій в межах 100.

Знайомство учнів з інтелектуальними порушеннями з нумерацією в межах 100. Вивчення дій додавання і віднімання в межах 100. Дужки. Порядок їх використання учнями з ТПМ.

Тема 9. Вивчення дій множення і ділення.

Формування у учнів з інтелектуальними порушеннями поняття про табличне множення і ділення в межах 20. Методика вивчення табличного множення в межах 100. Позатабличні випадки множення і ділення і організації роботи з їхнього вивчення. Розв'язування задач у 3-4-му класах.

Тема 10. Методика вивчення 1000.

Навчання учнів з інтелектуальними порушеннями нумерації чисел в межах 1000. Додавання і віднімання в межах 1000. Виконання дій множення і ділення в межах 1000. Розв'язування задач в четвертому концентрі.

Тема 11. Методика вивчення багатоцифрових чисел і арифметичні дії з ними.

Вивчення нумерації багато цифрових чисел. Знайомство з арифметичними діями над багатоцифровими числами. Робота над новими типами задач у 5-му концентрі.

Тема 12. Методика вивчення метричної системи мір.

Основні труднощі, які виникають у дітей з інтелектуальними порушеннями при вимірюванні і шляхи їх подолання. Вивчення мір вартості. Вивчення мір довжини. Вивчення мір маси. Вивчення мір об'єму.

Тема 13. Методика вивчення і дій над іменованими числами.

Перетворення чисел, отриманих від вимірювання величин. Виконання дій додавання і віднімання з іменованими числами. Виконання дій множення і ділення з іменованими числами.

Тема 14. Методика вивчення мір часу.

Основні дидактичні вимоги, які ставляться до вивчення мір часу з дітьми з інтелектуальними порушеннями. Перетворення чисел, виражених мірами часу. Дії над числами, вираженими мірами часу.

Тема 15. Методика вивчення звичайних та десяткових дробів і відсотків.

Отримання звичайних дробів. Скорочення і перетворення звичайних дробів. Арифметичні дії над дробовими числами. Отримання десяткових дробів. Порівняння десяткових дробів. Приведення десяткових дробів до спільного знаменника. Дії над десятковими дробами. Вивчення відсотків з учнями з інтелектуальними порушеннями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаврилов О.В., Ляшенко О.М. Спеціальна методика математики: Підручник. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2013. 497 с.
2. Дидактичні ігри на дочисловому етапі навчання математики дітей з особливими потребами. *Дефектологія*. № 4. 2012. С. 6-11.
3. Добровольський С. Формування інтересу до математики в учнів початкових класів допоміжної школи. *Дефектологія*. 2000. № 1.С. 36–38.
4. Методика навчання учнів 1-4-х класів / С.П. Миронова, О.В. Гаврилов, О.М. Ляшенко, О.М. Опалюк, В.Е. Левицький, О.М. Вержиховська / За ред. О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський : ТОВ Друк-Сервіс, 2011. 312 с.
5. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «спеціальні методики : методика навчання математики» / уклад. В. В. Тарасова; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : «Смугаста типографія», 2018. 206 с.
6. Паламар О.М. Спеціальна методика математики з основами психології навчання дітей з порушеннями зору: навч. посіб. Частина 1. Київ : Кафедра, 2017. 131 с.
7. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка: Олігофренопедагогіка. К. : Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 224 с.
8. Синьов В.М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. К. : МП Леся, 2010. 779 с.
9. Спеціальна методика викладання математики у допоміжній школі: курс лекцій / Упорядники О.В. Гаврилов, О.М. Ляшенко. Хмельницький : ПП Пантюк С.Д., 2013. 272 с.

СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА РУЧНОЇ ПРАЦІ ТА ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1. Принципи формування творчої особистості в умовах спеціальної школи.

Види образотворчого мистецтва. Особливості сприйняття і передачі форми предметів, що зображуються. Віддзеркалення в малюнках просторових відносин предметів.

Тема 2. Методика малювання та ручної праці в спеціальній школі в системі спеціальних дисциплін.

Завдання спеціальної методики малювання в спеціальній школі. Значення малювання в загальній системі навчання та виховання учнів спеціальної школи. Дидактичні шляхи підвищення ефективності корекційно-виховної роботи на уроках малювання. Роль вчителя в організації корекційно-виховної роботи на уроках малювання та ручної праці.

Тема 3. Принципи і методи навчання дітей з порушенням розумового розвитку в образотворчій діяльності та ручної праці.

Реалізація дидактичних принципів навчання дітей з порушенням розумового розвитку в процесі занять з образотворчого мистецтва та ручної праці. Методи навчання дітей з порушенням розумового розвитку в образотворчі діяльності та ручній праці. Педагогічний малюнок на дошці.

Тема 4. Особливості сприймання форми предмета, кольору і кольорові гармонії учнями спеціальної школи.

Особливості сприймання форми предметів. Психологічне сприйняття кольорів і їх значення в образотворчому мистецтві.

Тема 5. Структура уроку образотворчого мистецтва та ручної праці в спеціальній школі.

Специфіка постановки завдань. Типи уроків. Методики пошуку літературного, музичного та образотворчого матеріалу. Загальнокорекційний матеріал. Основний етап. Заключний етап.

Тема 6. Корекційно-виховна робота на уроках малювання та ручної праці в спеціальній школі.

Корекційно-виховні вправи на уроках образотворчого мистецтва в пропедевтичній період. Корекційно-виховна робота на уроках декоративного малювання. Корекційно-виховна робота на уроках малювання з натури. Корекційно-виховна робота на уроках тематичного малювання.

Тема 7. Колір і кольорова гармонія.

Особливості колір в малюнках учнів спеціальної школи. Психологічне сприйняття кольорів, і їх значення в образотворчому і декоративно – прикладному мистецтві. Барви і барвники. Колорит. Орнаменти і їх класифікація.

Тема 8. Прикладні питання методики проведення уроків ручної праці у спеціальній школі.

Зміст та методика роботи з папером і картоном. Зміст та методика роботи з текстильними матеріалами. Зміст та методика роботи з глиною та пластиліном. Зміст та методика роботи з деревиною та фанерою. Зміст та методика роботи з жерстю та дротом. Зміст та методика роботи з конструктором.

Тема 9. Корекційна спрямованість уроків ручної праці у спеціальній школі.

Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості опанування ручною працею учнями з вадами мовлення. Найважливіші напрямки корекційно-виховного впливу, в спеціальній школі на уроках ручної праці.

Тема 10. Шляхи здійснення міжпредметних зв'язків між ручною працею та іншими предметами у спеціальній школі.

Загальні принципи реалізації міжпредметних зв'язків. Зв'язок уроків рідної мови з ручною працею. Зв'язок уроків математики з ручною працею. Зв'язок інших предметів з ручною працею.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Левицький В.Е., Опалюк О.М. Спеціальна методика викладання ручної праці: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк-сервіс», 2013. 160 с.
2. Опалюк О.М., Опалюк Т.Л., Лісовий О.І. Образотворче мистецтво зі спеціальною методикою викладання. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський Медобори - 2006,ПП Мошак М.І., 2009. 224 с.
3. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Ляшенко О.М., Опалюк О.М., Левицький В.Е., Вержиховська О.М. Навчальний посібник. Методика навчання учнів 1-4-х класів спеціальної школи. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 312 с.
4. Опалюк О.М., Опалюк Т.Л., Лісовий О.І. Декоративно-ужиткова робота. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк - Сервіс», 2012. 196 с.
5. Опалюк О.М. Методика образотворчого мистецтва. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : «Медобори» (ПП Мошак М.І.) 2002. 100 с.
6. Опалюк О.М. Декоративно-прикладне мистецтво. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : «Медобори» (ПП Мошак М.І.) 2002. 34 с.
7. Опалюк О.М. Образотворче мистецтво з спеціальною методикою викладання. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : «Медобори» (ПП Мошак М.І.) 2002. 32 с.

СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА ГЕОГРАФІЇ ТА ПРИРОДОЗНАВСТВА

Тема 1. Вступ до предмету. Завдання та зміст курсу географії в спеціальній школі.

Завдання методики географії. Особливості побудови навчальної програми. Зміст курсу географії в спеціальній школі.

Тема 2. Методи та прийоми навчання географії школярів з порушеннями розумового розвитку.

Застосування словесних методів в навчанні географії. Методи і прийоми навчання географії. Розповідь вчителя на уроці географії. Застосування бесіди на уроці географії. Види бесід. Робота з підручником.

Тема 3. Особливості повідомлення, закріплення та перевірки знань учнів з географії.

Повідомлення вчителем нового навчального матеріалу. Закріплення знань учнів на уроках географії та різноманітність домашніх завдань. Перевірка знань учнів.

Тема 4. Форми організації навчального процесу з географії.

Урок географії в спеціальній школі. Структура та типи уроків. Планування роботи вчителя. Екскурсія.

Тема 5. Предметні уроки – основа вивчення географії.

Суть та значення предметних уроків. Зміст предметних уроків.

Тема 6. Наочні засоби та їх використання в навчанні географії учнів спеціальної школи.

Географічні спостереження. Застосування картин і фотографій. Використання на уроках географії об'ємних посібників. Застосування малюнків та креслень при вивчені географії. Використання навчальних фільмів на уроках географії в спеціальній школі.

Тема 7. Практичні і самостійні роботи учнів на уроках географії.

Значення практичних і самостійних робіт учнів. Робота з зошитом. Дидактичні ігри на уроках географії.

Тема 8. Географічна карта в спеціальній школі.

Засвоєння знань географічної карти учнями з порушеннями розумового розвитку. Робота з планом місцевості на уроках географії. Робота з картою на уроках географії в спеціальній школі.

Тема 9. Географічний майданчик та краснавчий куточек в спеціальній школі.

Географічний майданчик. Краснавчий куточек.

Тема 10. Методика організації домашньої навчальної роботи з географії.

Мета та зміст домашньої роботи. Види домашніх завдань.

Тема 11. Дидактична суть проблемного навчання географії.

Проблемна ситуація. Навчальна проблема. Критерії вибору навчального матеріалу. Методична різноманітність проблемних завдань.

Тема 12. Позакласна робота з географії в спеціальній школі.

Значення позакласної роботи з географії та вимоги до її проведення. Характеристика основних форм позакласної роботи з географії.

Змістовий модуль 2. СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА ПРИРОДОЗНАВСТВА

Тема 1. Предмет, завдання, методи дослідження методики викладання природознавства.

Предмети, завдання методики викладання природознавства. зв'язок методики природознавства з іншими науками. Методи дослідження методики природознавства.

Тема 2. Зміст і виховні завдання курсу природознавства в молодших класах.

Виховання в процесі вивчення природознавства. екологічне, санітарно - гігієнічне та трудове виховання на уроках природознавства. Принципи відбору змісту і побудови шкільного курсу природознавства.

Тема 3. Формування природознавчих уявлень і понять на уроках природознавства.

Характеристика природознавчих уявлень і понять. Методика формування і розвитку понять на уроках природознавства.

Тема 4. Використання наочних засобів на уроках природознавства.

Наочні засоби навчання природознавству. Натуральні (предметні) наочні посібники. Штучні чи образні наочні посібники. Куток живої природи. Географічний майданчик. Поєднання і комплексне використання наочних засобів навчання.

Тема 5. Методи навчання природознавству. Словесні методи навчання природознавству.

Поняття методу навчання природознавству. Цілісний підхід до проблеми методу. Словесні методи навчання природознавству. Застосування бесіди на уроках природознавства. Розповідь на уроках природознавства.

Тема 6. Наочні методи в навчанні природознавству.

Наочні методи навчання природознавству. використання спостереження та досліду на уроках природознавства. Образні наочні посібники. Навчальні фільми у вивченні природознавства.

Тема 7. Практичні методи навчання природознавству.

Спостереження як один із методів навчання природознавству. Особливості проведення спостереження в 1-4 класах. Досліди на уроках природознавства. Практичні роботи з природознавства. Методичні прийоми і їх класифікація. Вибір та оптимальне поєднання методів і методичних прийомів в навчанні природознавству.

Тема 8. Форми організації вивчення природознавства.

Форми організації навчального процесу з природознавства. Урок – основна форма організації навчальної роботи з природознавства. Екскурсії з вивчення природи.

Тема 9. Лабораторні заняття з природознавства.

Значення лабораторних робіт з природознавства. Організація і методика проведення лабораторних занять. Зв'язок лабораторних занять з іншими методами і прийомами викладання природознавства.

Тема 10. Методика організації позаурочної та позакласної роботи з природознавства.

Екскурсії з вивчення природи. Позаурочна робота з природознавства. Домашня робота як форма організації учнів. Позакласна робота з природознавства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабешко О.О. Методика навчання географії: посібник [для вчителів і студентів-географів педуніверситетів]. Умань : АЛМІ, 2005. 263 с.
2. Байназарова О.О. Загальна географія. 6 клас: посібник для вчителя / О.О. Байназарова, А.М. Байназаров, І.В. Гринь, А.А. Гринь. Х. : Ранок, 2006. 240 с.
3. Галецька Ю.В. До питання використання міжпредметних зв'язків на уроках географії у спеціальному загальноосвітньому навчальному закладі для розумово відсталих дітей. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т. / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2016. Т.2. С. 32–40.

4. Галецька Ю.В. Використання словесних методів навчання на уроках географії в допоміжній школі. *Збірник наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2013. Випуск 4. С. 32–33.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К. : Академвидав, 2004. 230 с.
6. Географія: теорія і практика [монографія] / М.Г. Криловець. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 301 с.
7. Географія. Укл. Одінченко Л.К., Скиба Т.Ю. Програма для 6-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей. К. : МОН, 2015. 49 с.
8. Коберник С. Методика викладання географії в школі: навчально-методичний посібник. К. : Страфед-2, 2000. 320 с.
9. Коберник С.Г. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах : навч. посіб. / С.Г. Коберник., Р.Р. Коваленко., О.Я. Скуратович.; за ред. С.Г. Коберника. К. : Навч. книга, 2005. 319 с.
10. Корнєєв В.П. Технології в навченні географії. Х. : Основа, 2004. 112 с.
11. Корнєєв В.П. Форми організації навчання в школі: посібник для вчителя. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2004. 224 с.
12. Круглик Л. І., Паламарчук Л. Б. Вивчення проблем соціальної географії в школі : навч.–метод. посібник. Кам'янець–Подільський: «Абетка–НОВА», 2001. 140 с.
13. Лаврук М. М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 136 с.
14. Методика викладання географії / Упорядк. Н. Муніч, В. Серебрій. К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. 170 с.
15. Одінченко Л.К. Краєзнавчий підхід у викладанні географії в допоміжній школі. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна* / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. Вип. XV. С. 295-298.
16. Одінченко Л.К. Методична організація роботи зі структурними компонентами підручника географії в навчанні дітей з розумовою відсталістю. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*: вип. 7, у 2 т. / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2016. Т.2. С. 244-254.
17. Одінченко Л. К. Шляхи підвищення ефективності вивчення своєї області в курсі географії допоміжної школи / Л. К. Одінченко, І. С. Корсун. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціально-педагогічна* / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2013. Вип. 23(1). С. 279–286.
18. Одінченко Л.К., Скиба Т.Ю. До проблеми навчально-методичного забезпечення курсу «Географія України» в спеціальній школі для дітей з вадами інтелектуального розвитку. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*: вип. 5, у 2 т. / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2015. Т.1. С. 228–241.
19. Природознавство. // Укл. Блеч Г.О., Трикоз С.В. Програма для підг., 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей. К. : МОН, 2014. 49 с.
20. Програма з географії для 6-9 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей // Укл. Липа В.О., Одінченко Л.К. К. : МОН, 2009. 38 с.
21. Природознавство. // Укл. Блеч Г.О. Програма для 6-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей. К. : МОН, 2009. 35 с.

22. Природознавство. // Укл. Блеч Г.О., Трикоз С.В. Програма для підг., 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей. К. : МОН, 2014. 49 с.
23. Сав'юк Г. П. Практичні заняття з основ природознавства. Землезнавство і краєзнавство [Текст]: навч.-метод. посібник / Г. П. Сав'юк, М. І. Сав'юк. Ів.-Франківськ : Прикарпатський нац. ун-т ім. В.Стефаника. Вид. Кушнір Г.М., 2008. 59 с.
24. Шандрівська Г. М. Я і Україна. Навколошній світ. 2 клас [Текст]: розробки уроків за програмою Н.Бібік, Н.Коваль. / Галина Миколаївна Шандрівська, М. М. Лясковська. Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. 112 с.

СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА ІСТОРІЇ

Тема 1. Спецметодика викладання історії в спеціальній школі як педагогічна наукова дисципліна.

Методика викладання історії в спеціальній школі як педагогічна наукова дисципліна. Предмет та завдання спецметодики викладання. Зв'язок спецметодики викладання історії з іншими педагогічними науками. Дидактичні принципи навчання. Принципи навчання історії в спеціальній школі.

Тема 2. Зміст курсу історії в спеціальній школі. Завдання та структура.

Зміст курсу. Основні компоненти змісту історичного матеріалу. Історичні факти та їх класифікація. Теоретичний матеріал в історичному курсі.

Тема 3. Особливості засвоєння історичного матеріалу учнями з порушеннями інтелекту.

Сутність і особливості пропедевтики вивчення історії в спеціальній школі. Рівні засвоєння учнями спеціальної школи історичного матеріалу.

Тема 4. Урок історії в спеціальній школі.

Структура уроку історії в допоміжній школі. Типи уроків історії. Вимоги до вивчення нового матеріалу уроків історії в допоміжній школі. Робота з картою на уроках історії. Особливості застосування різних видів наочності на уроках історії. Місце художньої літератури, документальних джерел, преси в засвоєнні історичних знань.

Тема 5. Методи навчання історії в спеціальній школі.

Методи навчання історії. Становлення специфічних методів навчання історії. Використання наочності при вивченні історії. Сюжетна картина. Наборне полотно, каса. Історична карта. Використання відеоматеріалів. Ігрові методи при навчанні історії у спеціальній школі. Кейс-метод. Використання ІКТ.

Тема 6. Особливості формування історичних понять і причиннонаслідкових зв'язків у процесі навчання історії у спеціальній школі.

Етапи формування історичних понять. Їх класифікація. Основні методичні умови, прийоми та засоби формування понять. Психологічні особливості засвоєння учнями історичних понять. Формування дидактичного прийоми порівняння. Формування причинно-наслідкових зв'язків у учнів з порушеннями інтелекту.

Тема 7. Особливості формування уявлень про історичний час на уроках історії в спеціальній школі.

Формування поняття історичного часу. Особливості формування уявлень про час в учнів з порушеннями інтелекту. Причини складнощів в розумінні понять історичного часу дітьми з порушеннями інтелекту. Історична періодизація, умови корекції уявлень щодо історичного часу у школярів з інтелектуальними порушеннями. Основні дидактичні прийоми та засоби формування часових уявлень. Роль засобів наочності в процесі формування історичного часу в учнів з вадами пізнавальної сфери

Тема 8. Формування історико-просторових уявлень в учнів з порушеннями інтелекту.

Відображення історичних подій у часі та просторі. Основні дидактичні прийоми та засоби формування історико-просторових уявлень в учнів з порушеннями інтелекту. Роль засобів наочності в процесі формування історико-просторових уявлень в учнів з порушеннями інтелекту.

Тема 9. Самостійна робота на уроках історії в спеціальній школі.

Навчально-виховне й корекційне значення самостійної роботи для учнів з порушеннями інтелекту. Підготовка учнів до виконання самостійної роботи. Види самостійної роботи. Самостійна робота учнів з текстом. Основні вимоги до організації й проведення самостійної роботи учнів спеціальної школи на уроках історії.

Тема 10. Позакласна та позашкільна робота з історії.

Позаурочна робота з історії в сучасній школі. Історичні і суспільствознавчі гуртки і клуби. Історичні турніри. Оцінювання і заохочення. Шкільний кабінет історії та його місце в організації позакласної роботи з історії. Позашкільна робота з історії. Реалізація диференційного та індивідуального підходу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Косенко, Ю. М. Становлення та розвиток спеціальної методики навчання історії: друга половина XIX – початок ХХІ століття : монографія. Чернівці : Букрек, 2016. 216 с.

МЕТОДИКА КОРЕНЦІЙНОЇ РОБОТИ ПРИ ПОРУШЕННЯХ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Змістовий модуль 1. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОРЕНЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ ПРИ ПОРУШЕННЯХ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема. Теоретичні основи корекційної роботи при порушеннях пізновальної діяльності.

Проблема корекційної спрямованості навчання осіб з інтелектуальними порушеннями в історії олігофренопедагогіки. Дослідження проблеми корекції інтелектуальних порушень у сучасній корекційній психопедагогіці (кінець ХХ – ХХІ століття).

Тема. Сутність та зміст корекційної роботи при порушеннях інтелекту.

Визначення корекційної роботи, компоненти, принципи та умови її реалізації. Характеристика об'єкту корекції при порушеннях пізновальної діяльності.

Тема. Рання корекційно-розвиткова допомога дітям з інтелектуальними порушеннями.

Значення раннього віку та корекційної допомоги для розвитку дитини з психофізичними порушеннями. Особливості розвитку дитини з інтелектуальними порушеннями у віці немовляти та ранньому віці. Принципи ранньої корекційної роботи. Психолого-педагогічне вивчення дітей раннього віку. Організаційні, змістові та методичні аспекти ранньої корекційно-розвиткової допомоги.

Тема. Зміст і організація корекційної роботи з дітьми, які мають порушення пізновальної діяльності, у різних типах закладів.

Залежність змісту та методики корекційної роботи від ступеня та виду інтелектуального недорозвитку, якісних особливостей структури порушення, клінічного діагнозу, віку дітей. Організація корекційної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями у різних типах закладів. Організація корекційної роботи з школярами, які мають затримку психічного розвитку.

Тема. Прогнозування і методика реалізації корекційних цілей у процесі спеціального навчання дітей з інтелектуальними порушеннями.

Поняття корекційної спрямованості навчання при порушеннях пізнавальної діяльності. Корекційна спрямованість принципів навчання учнів з порушеннями інтелекту. Корекційна спрямованість дидактичних методів у навчанні дітей з порушеннями інтелекту. Методика корекції порушень розвитку у процесі навчання дітей з інтелектуальними порушеннями.

Тема. Реалізація корекційно-розвиткового компоненту інклюзивного навчання учнів з інтелектуальними порушеннями та затримкою психічного розвитку.

Шляхи реалізації корекційно-розвиткового компоненту інклюзивного навчання. Реалізація корекційних цілей у процесі навчання і виховання дітей в інклюзивному закладі. Проведення корекційно-розвиткових занять спеціалістами. Включення спеціальних засобів корекції у навчально-виховний процес та режим дня. Виконання батьками вимог і рекомендацій фахівців щодо корекційного впливу на дитину. Особливості корекційних занять з дітьми із ЗПР в інклюзивних закладах.

Тема. Корекційні можливості педагогічних і психотерапевтичних технологій у навчанні та вихованні дітей з інтелектуальними порушеннями.

Значущість різних технологій для корекції розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями. Особливості реалізації педагогічних технологій у роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями. Корекційні можливості прикладних комп’ютерних програм у навчанні та вихованні дітей з інтелектуальними порушеннями. Використання у корекційній роботі нетрадиційних методів лікувальної педагогіки і психотерапевтичних технологій.

Тема. Інтеграція корекційних завдань із вихованням учнів з інтелектуальними порушеннями.

Корекційна спрямованість виховання учнів з порушенням інтелекту. Індивідуальний підхід у вихованні школярів з порушенням інтелекту. Корекція несприятливого становища дитини у системі міжособистісних стосунків.

Тема. Підготовка батьків до здійснення корекційного впливу на розвиток дитини.

Співпраця з батьками дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах різних типів закладів і служб. Зміст і методика навчання батьків окремим корекційним прийомам і методам виховання дитини у сім’ї.

Тема. Уdosконалення професійно корекційних компетенцій педагога у процесі методичної роботи.

Цілісність особистості педагога як необхідна передумова ефективності корекційної роботи. Зміст корекційної функції у діяльності корекційного педагога. Зміст і форми уdosконалення професійно-корекційної компетентності у процесі післядипломної освіти. Рівні оволодіння професійною майстерністю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Матвеєва М.П., Миронова С.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку. Навчально-методичний посібник. Кам’янець-Подільський : Кам’янець-Подільський державний університет, 2005. 164 с.
2. Методика навчання учнів 1-4-х класів спеціальної школи: Навчальний посібник / С.П.Миронова, О.В.Гавrilov, О.М.Ляшенко, О.М.Опалюк, В.Е.Левицький, О.М.Вержиховська; за заг. ред. О.В.Гавrilova. Кам’янець-Подільський : ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 312 с.
3. Миронова С.П., Буйняк М.Г., Гаяш О.В. Методика проведення корекційно-розвиткових занять з дітьми з порушеннями пізнавальної діяльності : навчальний посібник. Кам’янець-Подільський : Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 172 с.

4. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 260 с.

5. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: Монографія. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007. 304 с.

6. Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі. Хрестоматія. Навчальний посібник / За ред. С.П.Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2004. 220 с.

7. Синьов В.М., Бондар В.І. Освітня інтеграція учнів з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник. К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. 398 с.

8. Синьов В.М. Розумова відсталість як педагогічна проблема: навчальний посібник. К. : ДА, 2007. 120 с.

ПЕДАГОГІКА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Інклузивна освіта як соціальна модель.

Історичне підґрунтя інклузивної освіти. Етапи еволюції в державно-суспільного ставлення до осіб з відхиленнями розвитку та їх освіти. Медична та соціальна модель оцінки психофізичних порушень. Саламанкська декларація та Рамки дій щодо освіти осіб з особливими потребами. Основні поняття інклузивної освіти: інтеграція, інклузія, інклузивна освіта, інклузивне навчання. Ключові аспекти інклузії. Принципи інклузивної освіти.

Тема 2. Інтегрована та інклузивна освіта в різних країнах світу.

Міжнародна політика та законодавча база інклузивної освіти. Характеристика міжнародних нормативно-правових документів. Досвід впровадження інклузивної освіти в різних країнах.

Тема 3. Організація інклузивної освіти в Україні.

Нормативно-правове забезпечення інклузивної освіти в Україні. Характеристика вітчизняних нормативно-правових документів. Мета і завдання інклузивної освіти. Переваги та переваги інклузії. Руйнування стереотипів про осіб з порушеннями психофізичного розвитку та їхню освіту. Умови ефективності інклузивної освіти. Порядок організації інклузивних дошкільних закладів та шкіл.

Тема 4. Психолого-педагогічний супровід дітей в інклузивному закладі.

Сутність психолого-педагогічного супроводу та його завдання. Принципи взаємодії фахівців. Програма психолого-педагогічного супроводу. Сутність роботи команди інклузивного закладу. Умови ефективності роботи команди. Роль учасників команди психолого-педагогічного супроводу. Індивідуальний підхід у навчанні та вихованні дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Тема 5. Реалізація корекційно-розвиткового компоненту інклузивного навчання.

Сутність корекційно-розвиткового компоненту освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку. Шляхи реалізації корекційно-розвиткового компоненту: реалізація корекційних цілей у процесі навчання і виховання дітей; проведення корекційно-розвиткових занять спеціалістами; включення спеціальних засобів корекції у навчально-виховний процес та у режим дня; виконання батьками вимог і рекомендацій фахівців щодо корекційного впливу на дитину.

Тема 6. Сутність та завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями психофізичного розвитку.

Функції контролю і оцінювання навчальних досягнень учнів. Складові навчальних досягнень учнів. Види контролю навчальних досягнень учнів. Роль педагогічної оцінки у стимулюванні учнів з особливостями психофізичного розвитку до навчання. Портфоліо учня.

Тема 7. Співпраця з батьками як членами команди інклюзивного закладу.

Проблеми сім'ї, яка виховує дитину з особливостями психофізичного розвитку. Мета і завдання роботи з батьками в інклюзивному закладі. Принципи побудови роботи з батьками. Зміст і методи вивчення сім'ї. Участь батьків у команді психолога-педагогічного супроводу.

Тема 8. Навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти.

Вимоги до ділової документації в інклюзивному закладі. Ділова документація корекційних педагогів. Внутрішкільний контроль в інклюзивному закладі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Інклюзивна освіта: теорія та практика : навчально-методичний посібник / [Колектив авторів; За заг. ред. С.П.Миронової]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. 192 с.
2. Інклюзивна освіта: теорія та практика : навчально-методичний посібник / [Колектив авторів; За заг. ред. С.П.Миронової]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. Частина 2. 184 с.
3. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення: навчально-методичний посібник / [кол. авторів; за заг. ред. С.П.Миронової]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 236 с.
4. Миронова С.П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Астон, 2020. 176 с.
5. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвеєва М.П. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник ; [за заг. ред. С.П.Миронової]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.
6. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
7. Психологічний супровід інклюзивної освіти : підручник / [кол. авторів; за заг. ред. Т.О.Докучиної]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 152 с.

Додаткова література

1. Бондар В.І. Дидактика. К. : Либідь, 2005. 264 с.
2. Бондар В.І. Золотоверх В.В. Історія олігофренопедагогіки : підручник. К. : Знання, 2007. 375 с.
3. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
4. Даніельс Елен Р., Страффорд К. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх закладів. Львів : Надія, 2000. 256 с.
5. Діти з особливими потребами у початковій школі: поради батькам: Книга 3 / Л.С.Вавіна, А.М.Висоцька, В.В.Жук та ін.; За ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. К. : Наук. світ, 2006. 212 с.

6. Дитина з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітньому просторі. Методичні рекомендації та впровадження інклюзивної форми навчання дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату : навч.-метод. посіб. / А.Г. Шевцов, О.В. Романенко, Л.О. Ханзерук, О.В. Чеботарьова. К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. 200 с.

7. Дитина зі світу тиші : на допомогу батькам нечуючої дитини: наук.-метод посібник / уклад. Н.А. Зборовська та ін.; за ред. С.В. Кульбіди. К. : «СПКТБ УТОГ», 2011. 328 с.

8. Ілляшенко Т.Д. Чому їм важко вчитися : методичний посібник. К. : Початкова школа, 2003. 128 с.

9. Корекція психосоціального розвитку дітей із церебральним паралічом у реабілітаційному центрі : навч.-метод. посіб. / Т.Д. Ілляшенко, А.Г. Обухівська, О.В. Романенко, Н.С. Скрипка. К. : Духовна вісь, 2003. 155 с.

10. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : науково-методичний збірник / Ред. кол. Н.Софій (голова), І.Єрмаков (керівник авторського колективу і науковий редактор) та ін. К. : Контекст, 2000. 336 с.

11. Миронова С.П., Олійник Т.Г. Ділова документація асистента вчителя щодо роботи з учнями з особливими освітніми потребами. Заступник директора школи. 2016. № 6. С. 55–61.

12. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.

13. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності : підручник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 260 с.

14. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту : монографія. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2007. 304 с.

15. Миронова С.П. Робота спеціалістів дошкільного навчального закладу з родинами дітей, що мають вади психофізичного розвитку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 12. С. 62–72.

16. Миронова С.П. Роль педагогічної оцінки в соціальній та психологічній адаптації учнів з особливими потребами до інклюзивного навчання. *Нові технології навчання: Збірник наукових праць* / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України; Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Вінниця-Київ, 2014. С. 174–177.

17. Наказ МОН від 08.06.2018 р. № 609 «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». URL : <https://mon.gov.ua/ua/nra/pro-zatverdzhennya-primernogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>

18. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. К. : «ТОВ Агенство «Україна», 2019. 300 с.

19. Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання: Лист МОНмолодьспорту від 02.01.13 № 1/9-1. URL : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/33692/

20. Про забезпечення безперешкодного доступу до навчальних закладів : Лист МОН від 13.08.2014 № 1/9-414. URL : <http://osvita.ua/legislation/other/42597/>

21. Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами. URL : <http://osvita.ua/legislation/other/36815/>.

22. Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами. URL : <http://osvita.ua/legislation/other/36815/>.
23. Психологічний супровід інклюзивної освіти : [метод. рек] / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.
24. Синьова Є.П. Тифлопсихологія : підручник / Є.П. Синьова. К. : Знання, 2008. 365 с.
25. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. Частина I. Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. 238 с.
26. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] / Упорядник Бондар К. М. [2-ге вид., доп.]. Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с.
27. Федоренко С.В. Тифлодидактика: навчальний посібник для студентів ВНЗ. К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 144 с.
28. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник для студ. вищих пед закладів освіти. К. : Академія. 2000. 542 с.
29. Чопік О.В. Особливості підготовки вчителів до роботи в умовах закладу загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : Видавець Панькова А.С., 2020. Вип. 15. С. 211–219.
30. Чопік О.В. Психолого-педагогічний супровід дітей з ДЦП в інклюзивному закладі. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*: збірник наукових праць : вип. 9 у 2 т. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2017. Т. 2. С. 254–262.
31. Чопік О.В. Ставлення педагогів до інклюзивного навчання дітей з розладами спектру аутизму. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2018. Вип. 12. С. 320–329.
32. Шевцов А.Г. Освітні основи реабілітології: монографія. К. : МП «Леся», 2009. 483 с.
33. Шеремет М.К. Логопедія : підручник / М.К. Шеремет, В.В. Тарасун, С.Ю. Конопляста, В.О. Кондратенко, Н.В. Чередніченко, І.С. Марченко, В. В. Тищенко, І.В. Мартиненко, О.Ю. Ромась. 2-ге вид., переробл. та доповн. К. : Слово, 2010. 672 с.
34. Шульженко Д.І. Андреєва Н.С.. Корекційний розвиток аутичної дитини: (книга для батьків та педагогів). К. : Д.М.Кейдун, 2011. 344 с.
35. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія. К НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. 385 с.
36. Щодо посадових обов'язків асистента вчителя: Лист МОНмолодьспорт № 1/9-675 від 25.09.12 року. URL : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/32125/
37. Bunch G., Valeo A. Inclusion: Recent research. Toronto : Inclusion Press, 1997.
38. Martlew M., Hodson J. Children with mild learning difficulties in an integrated and in a special school: Comparisons of behaviour, teasing and teacher attitudes. *British Journal of Educational Psychology*. 1996. № 61. P. 355–372.
39. Thomas G. E. Teaching students with mental retardation: A life goals planning curriculum. Englewood Cliffs, NJ : Merrill, 1996.
40. Tim Loreman, Joanne Deppeler, David Harvey “Inclusive Education. A practical guide to supporting diversity in the classroom”. RoutledgeFalmer. London ; New York, 2005.

РОБОТА АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ І ВИХОВАТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАКЛАДІВ

Тема 1. Роль асистента вчителя і вихователя у класі/групі з інклюзивним навчанням.

Функції асистента вчителя. Компетентності асистента вчителя.

Тема 2. Організація освітнього процесу в класі з інклюзивним навчанням.

Участь асистента вчителя у складанні індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Особливості засвоєння знань математичної освітньої галузі дітьми з особливими освітніми потребами та алгоритм діяльності асистента вчителя. Особливості засвоєння знань мовно-літературної освітньої галузі дітьми з особливими освітніми потребами та алгоритм діяльності асистента вчителя. Диференціація процесу оцінювання навчальних результатів учнів з особливими освітніми потребами.

Тема 3. Сутність процесів адаптації та модифікації для вдосконалення процесу освіти учнів з особливими освітніми потребами.

Характеристика понять адаптація і модифікація. Види адаптацій і модифікацій.

Тема 4. Особливості розвитку та педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Особливості розвитку та підтримки дітей з розладами аутичного спектру. Особливості розвитку та підтримки дітей з порушеннями розумового розвитку. Особливості розвитку та підтримки дітей із затримкою психічного розвитку. Особливості розвитку та підтримки дітей з дитячим церебральним паралічом. Особливості розвитку та підтримки дітей з порушеннями зору. Особливості розвитку та підтримки дітей з порушеннями слуху. Особливості розвитку та підтримки дітей з порушеннями мовлення. Особливості розвитку та підтримки дітей із синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю. Формування позитивної атмосфери в дитячому колективі

Тема 5. Співпраця асистента вчителя і вихователя з фахівцями психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами і батьками.

Особливості роботи мультидисциплінарної команди. Співпраця асистента вчителя з іншими фахівцями. Формування ефективних стосунків між учителем та асистентом учителя.

Тема 6. Співпраця асистента вчителя і вихователя з батьками.

Основні напрями роботи щодо налагодження педагогічної взаємодії асистента вчителя та батьків. Правила спілкування асистента вчителя з батьками. Роль батьків як членів команди психолого-педагогічного супроводу. Форми співпраці з батьками.

Тема 7. Ділова документація асистента вчителя і вихователя.

Документація ЗЗСО з інклюзивним навчанням, яка регламентує освітній процес. Вимоги до ділової документації асистента вчителя і вихователя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник. Харків : Видавництво «Ранок», 2019. 216 с.
2. Асистент учителя в інклюзивному класі : навчально-методичний посібник / Н.М.Дятленко, Н.З.Софій, О.В.Мартинчук, Ю.М.Найда, під заг. ред. М.Ф. Войцехівського. К. : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
3. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвеєва М.П. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник; [за заг. ред. С.П.Миронової]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.
4. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.

5. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.

6. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К. : А.С.К., 2012. 308 с.

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ В СПЕЦІАЛЬНІЙ ТА ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПСИХОДІАГНОСТИКИ** **ДІТЕЙ З ООП**

Тема. Психодіагностика як прикладна галузь психології

Завдання психодіагностики. Поняття про психологічний діагноз та психологічне обстеження. Етапи психологічного обстеження. Нормативні вимоги до користувачів психодіагностичними методиками

Тема. Психодіагностика дітей із ООП

Мета, принципи психологічного вивчення дітей із ООП. Етапи психодіагностичного вивчення дитини із ООП

Тема. Методи психодіагностики дітей із ООП

Класифікація психодіагностичних методів. Методи психологічного вивчення дітей із ООП

Тема. Особливості психологічного обстеження дітей з ООП

Методи обстеження при порушеннях зору. Психологічне вивчення дітей з порушенням слуху. Особливості психологічного обстеження дітей з порушеннями ОРА. Діагностика інтелектуальних порушень у дітей. Діагностика затримки психічного розвитку

Тема. Тести інтелекту

Інтелект та його вимірювання. Тести інтелекту (Амтхауера, Айзенка, Кеттелла, Равена, ШТУР, Біне-Сімона, Векслера).

Тема. Методи діагностики порушень в емоційно-вольовому розвитку дітей з ООП

Основні психологічні засоби діагностики психічних станів. Методики визначення поведінкових проявів. Діагностика емоційно-особистісної дезадаптації.

Тема. Психодіагностика особистісного розвитку

Особистісні тести-опитувальники. Проективні методи діагностики самосвідомості та мотиваційної сфери.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ДИТИНИ **З ООП**

Тема. Психокорекція як галузь прикладної психології

Поняття та завдання психологічної корекції. Психокорекційні заходи.

Тема. Загальні питання організації психокорекційного впливу

Етапи психокорекційної роботи. Структура розвивальних занять. Структура корекційних занять. Форми корекційного впливу. Основні методичні вимоги до складання психокорекційних програм. Особливості організації психокорекційної роботи з дітьми з ООП.

Тема. Принципи та методи психологічної корекції

Принципи психологічної корекції. Методи психокорекції.

Тема. Психологічна корекція порушень емоційно-вольової сфери дітей із ООП

Завдання психологічної корекції порушень емоційно-вольової сфери дітей із ООП. Психологічна корекція порушень емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями ОРА. Психологічна корекція емоційної сфери дітей із ЗПР. Психологічна корекція емоційної сфери дітей з інтелектуальними порушеннями.

Тема. Рання психокорекція

Принципи ранньої корекційної роботи. Організаційні, змістові та методичні аспекти ранньої корекційно-розвиткової допомоги. Методи навчання і виховання дітей з інтелектуальним недорозвитком раннього віку.

Тема. Розвиток пізнавальної діяльності дітей з ООП

Методичні рекомендації щодо організації та проведення занять з дітьми з ПОРА. Розвиток пізнавальної діяльності та цілеспрямоване формування вищих психічних функцій у дітей із ЗПР. Розвиток пізнавальних процесів у дітей із П. Розвиток пізнавальних процесів у дітей із порушенням зору.

Тема. Психокорекційна робота з дітьми з РСА

Основні напрямки психологічної корекції для дітей з РСА. Напрямки занять з дітьми з РСА. Вироблення соціально-комунікативних навичок у школярів з аутизмом.

Тема. Психокорекція комунікативної діяльності і поведінки

Психокорекція комунікативної діяльності. Психокорекція підлітків із психопатіями й акцентуаціями характеру.

Тема. Психокорекційна робота з батьками, що мають дітей з ООП

Категорії ставлення батьків до своєї дитини з ООП. Цілі психокорекційної роботи з батьками. Напрямки та психокорекційні технології у роботі з батьками.

Тема. Методи групової психокорекції

Поняття про психокорекційні групи. Групи тренінгу. Групи зустрічей. Етапи групової психокорекції.

Тема. Методи практичної психокорекції

Ігротерапія як метод практичної корекції. Арт-терапія як метод практичної корекції. Психодрама як метод групової психокорекції.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІЯМ З ООП В УМОВАХ ВІЙНИ

Тема. ПТСР

Стрес: поняття, стадії. Посттравматичний стресовий розлад та його причини. Симптоми ПТСР та їх прояви. Особливості прояву ПТСР у дітей.

Тема. Психологічна діагностика постраждалих осіб

Базові принципи діагностики постраждалих осіб. Особливості посткризової психологічної діагностики дітей.

Тема. Психологічна допомога особам, які постраждали внаслідок військового конфлікту

Консультаційна та психотерапевтична робота з дітьми, які постраждали в зоні локального військового конфлікту. Встановлення контакту з дитиною, що пережила травму. Надання першої психологічної допомоги. Проведення індивідуальної відновлювальної роботи. Рекомендації для педагогів і батьків у спілкуванні з дітьми з ПТСР.

Тема. Психологічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану

Кроки підтримки для зменшення наслідків психологічної травми дітей з ООП. Роль ігор у підтримці дітей з ООП. Організація підтримки дітей з ООП педагогами. Особливості підтримки дітей з ООП.

Тема. Арт-терапія у системі психоемоційної підтримки осіб з ООП в умовах воєнного стану

Характеристика арт-терапії. Види арт-терапії. Основні правила роботи з дитячою групою. Підготовка до заняття і знайомство.

Тема. Горе як гострий кризовий стан

Комплекси симптомів горя. Стадії переживання горя дитиною. Періоди переживання дітьми горя. Принципи психологічної допомоги дитині, яка втратила близьку людину. Психологічне консультування і психотерапія тяжкої втрати.

Тема. Використання технік психотерапії з дітьми та підлітками, що мають травматичний досвід. Травмофокусована когнітивно-поведінкова терапія.

Стратегії обстеження дітей, що пережили травму. Модель ТФ КПТ. Основні компоненти ТФ КПТ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ ОСІБ З ООП

Тема. Загальне уявлення про психологічне консультування, його завдання та види

Мета і завдання психологічного консультування осіб з ООП. Принципи психологічного консультування осіб з ООП. Основні види консультування

Тема. Технологія ведення бесіди

Організація консультивативної бесіди за Альошиною Ю.Є. Обмеження мовлення консультанта в діалозі. Аналіз емоційних переживань. Альтернативні формулювання. Використання парадоксальних запитань. Уточнюючі і поглиблюючі формулювання. Використання інтерпретації. Перефразування. Контакт з клієнтом під час бесіди (вербалний, невербалний, поза тіла, тон і гучність голосу, використання пауз).

Тема. Консультування батьків дітей з ООП

Звернення батьків дітей з ООП до консультанта. Корекція позиції батьків до дитини з ООП. Корекція відношення батьків до дитини з ООП. Консультування батьків з приводу проблем і складностей в житті дитини з ООП. Консультування батьків з приводу їх власних проблем.

Тема. Теоретичні основи психотерапії

Суть поняття психотерапії. Етапи психотерапевтичного процесу. Етичні принципи психотерапевта.

Тема. Види та напрямки психотерапії

Психодинамічний напрямок. Аналітична психотерапія. Індивідуальна психотерапія. Гуманістичний напрямок. Когнітивний напрямок. Гештальт-терапія. Клієнт-центркова психотерапія. Поведінкова психотерапія. Позитивна психотерапія. Психодрама. Символдрама. Сімейна психотерапія.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Бочелюк В. Я., Турубарова А. В. Психологія людини з обмеженими можливостями : навч. посіб. К. : Центр учебової літ-ри, 2011. 260 с.
- 2.Гудима О.В., Данчук Ю.П. Психодіагностика (курс лекцій) : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2014. 131 с.
- 3.Каліна Н.Ф. Психотерапія : підручник. Київ : Академвидав, 2010. 288 с.
- 4.Корекція психосоціального розвитку дітей з церебральним паралічом. Методичні рекомендації працівникам реабілітаційних центрів / за ред. Т.Д.Ілляшенко. К., 2009. 240 с.
- 5.Коробко С., Коробко О. Робота психолога з молодшими школярами. К. : Літера ЛТД, 2006. 416 с.
6. Крамченкова В.О. Психодіагностика розвитку дошкільників : ранній та молодший вік. Харків : «Ранок», 2013. 160 с.
7. Матвеєва М.П., Миронова С.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. 164 с.

8. Мельничук О.Б. Психологічна діагностика : навч. посіб. Київ : Каравела, 2013. 315 с.
9. Мельничук О.Б. Психологічна діагностика : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ : Каравела, 2019. 315 с.
10. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Н.М. Стадненко, Т.Д. Ілляшенко, Л.В.Борщевська, А.Г. Обухівська. Кам'янець-Подільський : Абетка, 1998. 144 с.
11. Мушкевич М. І. Основи психотерапії : навч. посіб / М. І. Мушкевич, С. Є. Чагарна ; за ред. М. І. Мушкевич. Вид. 3-те. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 420 с.
12. Олійник Л. М. Психодіагностика і корекція : навч.-метод. посіб. Миколаїв : ПП «Принт-Експерт», 2010. 218 с.
13. Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей раннього дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / за наук. ред. Л.А. Федорович; укладачі О.В. Гніту, І.В. Макаренко, Л.А. Федорович. Кременчук : Християнська Зоря, 2008. 217 с.
14. Психолого-педагогічні основи ранньої діагностики та корекції вад психофізичного розвитку / Е.К.Коса, Л.А.Марунич, М.П.Матвеєва, В.М.Ремажевська, А.Ю.Сороківський / за заг. редакцією В.М.Ремажевської. Львів : «Апріорі», 2011. 91 с.
15. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник / авт.: О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І. В. Гладченко, С. В. Трикоз, І.В. Сухіна, Н. А. Ярмола.: За наук. ред. О.В. Чеботарьової К., ІСПП імені Миколи Ярмченка НАПН України, 2018. 123 с.
16. Самостійна робота студентів з дисциплін професійної підготовки за спеціальністю 016 Спеціальна освіта: навчально-методичний посібник [кол. авторів ; за заг. ред. С.П. Миронової]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Частина 2. 224 с.
17. Славіна Н.С. Основи психотерапії : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. 98 с.
18. Славіна Н.С., Михальська С.А. Психологічне консультування : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2014. 170 с.
19. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей : монографія. Київ : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. 385 с.
20. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Тема 1. Організація та зміст роботи шкільного психолога

Особливості роботи шкільного психолога. Напрямки роботи шкільного психолога. Зміст і види діяльності шкільного психолога. Права та обов'язки шкільного психолога

Тема 2. Методи психодіагностики.

Класифікація методів психодіагностики. Характеристика строго формалізованих методик: а) тести; б) опитувальники; в) проективні методи діагностики; г) психофізіологічні методики. Характеристика мало формалізованих методик: спостереження, бесіда, інтерв'ю, аналіз продуктів діяльності.

Тема 3. Методи психокорекції

Психогімнастика. Ігрова психотерапія. Піскова терапія.

Тема 4. Психодіагностика та психокорекція як вид діяльності спеціального психолога.

Діагностика структури дефекту. Врахування дефекту у психологічному обстеженні. Методики спеціальної діагностики. Корекційно-розвивальна програма «Дитина – дитині». Методи корекції в системі психологічної допомоги людям з обмеженими можливостями

Тема 5. Психологічна профілактика як вид діяльності спеціального психолога.

Профілактична робота практичного психолога. Рівні психопрофілактичної роботи. Групи причин для психопрофілактичної роботи. Напрями і зміст психологічної профілактики.

Тема 6. Особливості переживання психотравми в дитячому та підлітковому віці

Поняття «психотравма», «стрес», «кризова ситуація». Особливості реагування дітей на травматичну стресову подію. Психологічні особливості переживання кризи підлітками.

Тема 7. Психологічна допомога дітям, які пережили травматичну ситуацію

Перша невідкладна допомога людині в психотравмуючій ситуації. Допомога в екстремальних ситуаціях, які пов’язані із загрозою для життя. Психологічний дебрифінг у роботі з кризовими станами. Використання малювання при роботі з дітьми в травматичних ситуаціях. Збереження психоемоційного благополуччя підлітка. Особливості індивідуальної консультивативної роботи з дітьми, які пережили травматичну ситуацію з використанням серійного малювання. Використання мандали при відпрацюванні психотравмуючих ситуацій.

Тема 8. Профілактика професійного вигорання спеціалістів, які працюють з травмою

Супервізія як умова профілактики професійного вигорання психолога. Профілактика і зниження інтенсивності впливу вторинної травми на спеціаліста.

Тема 9. Надання першої психологічної допомоги сім’ям з дітьми, дітям, які перебувають або перебували у зоні збройного конфлікту.

Надання першої психологічної допомоги. Загальні рекомендації щодо поведінки при наданні першої допомоги в надзвичайних ситуаціях. Стратегія надання допомоги в екстремальних ситуаціях. Екстремна психологічна допомога при гострому стресовому стані. Подолання стресового стану.

Тема 10. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладу освіти

Діагностико-прогностична діяльність. Психологічна підтримка педагогів. Психологічна підтримка батьків. Корекційно-розвиткова робота з дітьми з особливими освітніми потребами. Основні етапи, завдання та зміст діяльності практичного психолога з дитиною з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ **Основна література**

1. Андрушко Я. С. Психокорекція: навчально-метод. посібник / Я. С. Андрушко. Львів: ДУВС, 2017. 212 с. URL : <http://surl.li/evhpu>
2. Крюкова М. А., Лісовенко А. Ф. Практикум з психотерапії та психокорекції : навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології) [Електронне видання]. / М. А. Крюкова, А. Ф. Лісовенко; кафедра психології НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2020. 40 с. URL : <http://surl.li/evhpw>
3. Омельченко І.М., Кобильченко В.В. Спеціальна психологія: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2020. 224 с. URL : <http://surl.li/evhqa>

4. Перша психологічна допомога : посібник для працівників на місцях. Київ : Видавництво ПУЛЬСАРИ, 2017. 64 с. URL : <http://surl.li/evhqc>
5. Психологічний супровід інклюзивної освіти : методичні рекомендації / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/709275/1/інклюзія.pdf>
6. Психологічний супровід інклюзивної освіти. Підручник / Колектив авторів; за заг. ред. Т.О.Докучиної. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 172 с.
7. Психологічна допомога дитині у психотравмуючій ситуації. Методичний посібник. / Уклад. Г.Б.Растрова. Суми. НВВ КЗ СОІППО : 2018. 64 с. URL : http://nmeps.sumy.sch.in.ua/gallery_and_documents/metodichna_skarbnichka/
- 8.Свириденко М.М. Організація психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Суми, 2017. 62. URL : <https://www.pedrada.com.ua/article/232-organzatsya-psihologchnogo-suprovodu-dtey-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami-v-umovah>

Додаткова література

1. Миронова С.П. Гуманізація освітнього простору спеціальної та інклюзивної освіти: теорія і практика. Колектив авторів; за наук. ред. А.А.Колупаєвої, І.М.Дичківської. Рівне : Волинські обереги, 2020. 364 с.
2. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності. Підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 260 с.
3. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с. URL : <http://surl.li/dhynj>
4. Перша психологічна допомога : посіб. для тренера / уклад. : Чернобровкіна В. А., Гірник А. М. Київ : Видавництво ПУЛЬСАРИ, 2017. 96 с. URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12075/Persha_psykholohichna_dopomoha%20%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Синьов В.М., Матвеєва М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини: Підручник. К.: Знання, 2008. 359 с. URL : <https://studfile.net/preview/2299106/>
6. Спеціальна психологія. Тексти. Частина 1./ За ред. М.П.Матвеєвої, СП. Миронової. Кам'янець - Подільський: КПДПУ . 1999.158 с.
7. Спеціальна психологія. У питаннях і відповідях: навчальний посібник / укл. О. В. Чепка – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016 104 с.
8. Миронова С.П., Буйняк М.Г. Професійна діяльність та особистість корекційного педагога: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 136 с.

АУТОЛОГІЯ

Тема 1. Аутизм як особливий вид дизонтогенезу.

Історія вивчення аутизму як окремої нозології. Поняття РСА та причини виникнення. Класифікація РСА. Проблеми розмежування РСА та інших порушень розвитку.

Тема 2. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з РСА.

Характеристика технологій психолого-педагогічного супроводу дітей з РСА. Етапи психолого-педагогічного супроводу дітей з РСА. Технологія виявлення особливостей розвитку дитини, визначення її потреб для подальшого розроблення корекційно-розвивальної стратегії. Технологія психопрофілактики як створення відповідних умов в закладі освіти з опорою на середовищні ресурси. Технологія системної корекційно-розвивальної роботи з

дитиною з опорою на базові структури психічної організації. Технологія проведення засідань групи супроводу, що визначає пріоритети, стратегію супроводу та розробляє індивідуальну програму розвитку дитини. Технологія формування актуальних цілей за принципами ціле покладання SMART та узгодженого їх досягнення всіма учасниками групи супроводу. Технологія командної взаємодії. Технологія самооцінки професійного розвитку педагогів.

Тема 3. Система ранньої психолого-педагогічної допомоги дітям з РСА.

Сутність раннього втручання для дітей з РСА. Ключові принципи раннього втручання. Програми раннього втручання у розвиток дітей з РСА.

Тема 4. Особливості розвитку мовлення дітей з РСА.

Альтернативна комунікація у роботі з дітьми з РСА. Жестова мова. Комунікативна система обміну картинками (PECS). Комунікативні дошки. Мовленнєва програма «Makaton». Метод мовленнєвого оперантного обслуговування (Operant speech training). Формування комунікативної діяльності в дітей з РСА. Принципи комунікативної взаємодії з дітьми, що мають розлади спектру аутизму.

Тема 5. Методи допомоги дітям з РСА з доведеною ефективністю.

Поведінкові та когнітивно-поведінкові втручання. Підходи, спрямовані на соціально-комунікативний розвиток. Метод «Фізичні вправи».

Тема 6. Системна корекційно-розвивальна робота з дітьми з РСА.

Використання науково-обґрунтованих методик здійснення психолого-педагогічної допомоги дітям з РСА. Становлення життєвої компетентності як пріоритетний напрям розвитку дітей з РСА. Відбір, адаптація та використання корекційно-розвивальних стратегій та матеріалів до потреб певної особи з РСА.

Тема 7. Базові програми розвитку дітей дошкільного віку з РСА.

Загальна характеристика програм розвитку дошкільників з РСА. Вік немовляти (від народження до одного року). Ранній вік (другий і третій роки життя). Молодший дошкільний вік (четвертий і п'ятий роки життя). Старший дошкільний вік (шостий ісьомий роки життя).

Тема 8. TEACCH-підхід у роботі з дітьми з РСА.

Структурування простору. Структурування часу. Структурування діяльності і матеріалів.

Тема 9. Оперантне навчання дітей з РСА.

Сутність оперантного навчання. Навчання окремими пробами. Використання допомоги в оперантному навчанні. Використання підкріпленьняв оперантному навчанні.

Тема 10. Особливості навчання і виховання дітей з РСА в закладі з інклюзивним навчанням.

Прикладні аспекти реалізації інклюзивної форми освіти дітей із РСА. Психологічна корекція в практиці інклюзивного навчання дітей з РСА. Роль та місце педагогічної корекції в освітній інтеграції дітей з РСА.

Тема 11. Готовність фахівців до роботи з дітьми з РСА.

Особливості формування готовності вчителів до роботи з дітьми з РСА. Прогностична функція корекційного педагога. Зміст корекційної роботи гувернера-дефектолога. Формування фахової компетентності педагогів для корекційної роботи в умовах інклюзії. Технологія командної взаємодії.

Тема 12. Співпраця з батьками дітей з РСА.

Медико-соціальні та педагогічні проблеми сім'ї з дитиною з РСА. Спільна діяльність спеціалістів і сім'ї дитини з РСА в реалізації системного підходу у психічному розвитку дитини у процесі інтеграції її в соціум. Formи та методи роботи з батьками дітей з РСА. Особливості співпраці з батьками дітей з РСА в інклюзивному середовищі.

Тема 13. Сучасні підходи до проблеми навчання дітей з РСА за кордоном.

Особливості роботи з дітьми з РСА у США і Франції. Організація допомоги і підтримки дітям з РСА у Швеції. Специфіка навчання учнів з РСА в Бельгії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Тарасун В.В. Аутологія : монографія. Київ : «МП Леся», 2014. 580 с.
2. Тарасун В.В. Нейробіологія розвитку і навчання дитини. Теорія і практика аутології. Основи психосоматики. Мультимедійний супровід навчальних дисциплін : Навчально-методичний посібник. Київ : Книга-плюс, 2017. 304 с.
3. Скрипник Т.В. Комплексна програма розвитку дітей з аутизмом (на допомогу фахівцям): науково-методичний посібник. Київ : 2013. 59 с.
4. Скрипник Т.В. Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра : навч.-метод. посіб. Київ : «Гнозіс», 2013. 60 с.
5. Скрипник Т.В. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 56 с.

6. Додаткова література

1. Моделювання шкільної ситуації як засіб підготовки до навчання дітей з аутизмом: науково-методичний посібник. Київ : Педагогічна думка, 2008. 104 с.
2. Островська К. О. Аутизм : проблеми психологічної допомоги. Навч. посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 110 с.
3. Скрипник Т.В. Освіта дітей з аутизмом: від міфи до реальності: навчально-наочний посібник. Київ : «Гнозіс», 2014. 26 с.
4. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму : монографія. Київ : Видавництво «Фенікс», 2010. 320 с.
5. Сухіна І. Психологічна модель раннього втручання для дітей з аутизмом: посібник. Київ-Чернівці: «Букрек», 2017. 192 с.
6. Тарасун В.В. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом: Навч. посіб. для вищих навч. закладів. Київ : Наук. світ, 2004. 100 с.
7. Шульженко Д.І. Корекційний розвиток аутичної дитини : (книга для батьків і педагогів). Київ, 2011. 346 с.
8. Шульженко Д. Аутизм – не вирок : наук.- метод. вид. Львів : Кальварія, 2010. 224 с.
9. Шульженко Д.І. Освітньо-психологічна інтеграція (інклузія) дітей із аутизмом : монографія. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, вид-во Хортицької національної академії, 2017. 444 с.
10. Шульженко Д.І. Психологічні основи корекційного виховання дітей з аутистичними порушеннями : автореф. на здобуття наук. ступеня д-ра психологічних наук; спец. 19.00.08 - спеціальна психологія. Київ, 2010. 46 с.
11. Арендарук А.О. Особливості модернізації системи спеціальної освіти в країнах західної Європи та США. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Вип. 29. С. 8–13.
12. Базима Н.В. Допомога батькам у вихованні дітей з аутистичними порушеннями. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 26. С. 8–13.
13. Базима Н.В. Врахування особливостей розвитку комунікативної сфери у дітей з аутизмом в умовах інклузивної освіти. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія*

- 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 26. С. 8–13.
14. Будяк Л. В. Основи інклузивної освіти: навчально–методичний посібник. Черкаси : Вид. ЧНУ, 2009. 90 с.
15. Гладуш В.А. До питання формування професійної компетентності педагога інклузивного закладу. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2015. № 1(9). С. 73–80.
16. Журавльова Л.С. Аналіз зарубіжного досвіду з проблеми організації та змісту інклузивної освіти. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 26. С. 108
17. Ерц-Нафтульєва Ю.М. Інклузія дітей з аутизмом в загальноосвітній системі: огляд цілей та стратегій. Очерки по детской психиатрии. Аутизм: учебное пособие для специалистов в области охраны психического здоровья детей / Под ред. И.А. Марценковского. Нитро NEWS, 2014. С. 216–230.
18. Івашура Н. С. Компоненти успішної реалізації інклузивної освіти. Готовність педагогів. Сучасні реалії надання допомоги особам з розладами спектру аутизму. Київ : 2009. С. 66–71.
19. Івашура Н.С. Рівне наставництво в інклузивній освіті дітей з аутизмом. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: зб. наук. пр.* Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. № 22. Сер. 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. С. 84–87.
20. Ільмінська Л. Інноваційні технології в корекційній роботі з аутичними дітьми. *Збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної здобувач вищої освітиської конференції «Українська корекційна освіта: історія та перспективи розвитку*. Вип.1. Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2015. С. 42– 46.
21. Індекс інклузії: дошкільний навчальний заклад: Навчально-методичний посібник. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 100 с.
22. Інклузивна освіта : теорія і практика : навч.-метод. пос. Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2012. 192 с.
23. Крет Я. В. Рання діагностика та корекція психомоторики дітей з аутизмом: монографія. М–во освіти і науки України; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. 608 с.
24. Кротенко В.І. Психологічний супровід батьків під час навчання дітей в інклузивних класах. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: зб. наук. пр.* / за ред. В. М. Синьова. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. № 24. Сер. 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. С. 315–320.
25. Мартинчук О.В. Сутність поняття та зміст професійної компетентності фахівців у сфері інклузивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Зб. наукових праць, 2014. С.130–136.
26. Миронова С.П., Буйняк М.Г. Погляди педагогів спеціальних закладів на проблеми інклузивної освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* / За ред О. В. Гавrilova, В. І. Співака. Вип XXII в двох частинах, частина 2. Серія : Соціально-педагогічна., 2013. С. 17–23.
27. Миронова С.П. Педагогіка інклузивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
28. Огороднійчук З. В. Психологічна адаптація до процесу навчання дітей аутистів в умовах інклузивної освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: зб. наук. пр.* / за

ред. В. М. Синьова. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. № 23. Сер. 19: Корекційна педагогіка та психологія. С. 364–367.

29. Островська К.О. Соціальна адаптація дорослих осіб із загальними розладами розвитку. Львів : «Тріада плюс», 2012. 576 с.

30. Рибченко Л.К. Педагогічні вимоги до інклюзивної освіти дітей з аутистичними розладами. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Зб. наук. праць. Київ : НПУ імені Драгоманова, 2014. №28. С. 83–88.

31. Рибченко Л.К. Застосування корекційних технологій в роботі з дітьми із аутизмом. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*: зб. наук. пр. / за ред. В. М. Синьова. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. № 34. Сер. 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. С. 125–130.

32. Романчук О. Розлади спектру аутизму у запитаннях і відповідях. Львів : Свічадо, 2001. 128 с.

33. Синьов В.М. Психолого–педагогічні засади інклюзивної освіти аутичних дітей. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*: зб. наук. пр. / за ред. В. М. Синьова. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. № 22. Сер. 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. С. 415–419.

34. Синьов В.М. Шульженко Д.І. Інклюзивні проблеми дітей з аутистичним спектром порушень в загальноосвітній школі. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*: зб. наук. пр. / за ред. В. М. Синьова. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. № 32. Ч. 2. Сер. 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.

35. Федоренко М.В. Технології регуляції поведінки у дітей з розладами аутистичного спектру. *Психологічний часопис: збірник наукових праць* / за ред. С.Д. Максименка. №1 (5). Вип. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2017. С. 53–65.

ПСИХОЛОГІЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Змістовий модуль 1. Основні напрямки психології спеціального виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 1. Психологія спеціального виховання як галузь педагогічної спеціальної психології.

Психологічні проблеми виховання як цілеспрямованого процесу формування особистості. Класифікація виховних впливів, принципи організації виховного впливу. Теорії виховання. Порівняльна характеристика формування особистості дітей з типовим розвитком та порушеннями інтелекту в процесі виховання.

Тема 2. Психологічне забезпечення розвитку, корекції та формування особистості в процесі виховання.

Визначення психологічної корекції, її сутність для психології спеціального виховання. Принципи та класифікація видів психологічної корекції у психології спеціального виховання. Теоретичні моделі психологічної корекції та виховного впливу на розвиток особистості дитини. Методологічні та теоретичні основи розробки психокорекційних та виховних технологій для дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Тема 3. Психологічні механізми та сутність виховного процесу.

Психологічні механізми виховного процесу. Характеристика психологічної сутності та основних компонентів системи розвитку та формування особистості у виховному процесі.

Тема 4. Психологічні проблеми виховання як цілеспрямованого процесу формування особистості дітей з особливими освітніми потребами.

Психологічне забезпечення процесу виховання громадянської та національної культури особистості, її вихованості в дітей з порушеннями інтелекту. Розвиток інтелектуальної вихованості та культури мисленнєвої діяльності в дітей з порушеннями інтелекту у процесі розумового виховання. Психологічне забезпечення розвитку та корекції психомоторних функцій та рухової активності в дітей з порушеннями інтелекту в процесі фізичного виховання. Психологічні основи та структура процесу розвитку та корекції моральної вихованості дітей з порушеннями інтелекту, характеристика її компонентів.

Тема 5. Особистісно-орієнтоване виховання дітей з особливими освітніми потребами в сім'ї.

Психологічні параметри та умови виховання дітей з порушеннями інтелекту у сім'ї. Психологічна і соціальна допомога сім'ям у яких виховуються діти з порушеннями інтелекту.

Тема 6. Психологічне вивчення та корекція особистості дітей з особливими освітніми потребами. Основні завдання психолого-педагогічної діагностики особистості і колективу дітей з порушеннями інтелекту, їх характеристика. Вихованість учнів, її характеристика. Система самовиховання особистості.

Тема 7. Розвиток та корекція психічних пізнавальних процесів у дітей з особливими освітніми потребами засобами виховання.

Сутність та особливості розвитку та корекції культури мисленнєвої діяльності та морального переконування у дітей з порушеннями інтелекту засобами виховання. Основні методи формування культури мислення особистості та морального переконування в розвитку психічних пізнавальних процесів у дітей з порушеннями інтелекту засобами виховання.

Тема 8. Розвиток та корекція емотивної сфери та поведінки дітей з особливими освітніми потребами засобами виховного впливу.

Характеристика методів психологічного стимулювання діяльності дітей з порушеннями інтелекту. Сутність та зміст основних методів психолого-педагогічного стимулювання діяльності дітей з порушеннями інтелекту при розвитку та формуванні їх емотивної сфери та поведінки.

Тема 9. Психологічне забезпечення взаємодії вихователя і вихованця у процесі емоційного стимулювання.

Особливості, класифікація та характеристика методів психологічного емоційного стимулювання. Розвиток соціальної компетенції особистості дітей з порушеннями інтелекту засобами психологічного емоційного стимулювання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Бочелюк В.Й., Турубарова А.В. Психологія людини з обмеженими можливостями : навчальний посібник. К. : Центр учебової літератури, 2019. 264 с.
2. Вікова та педагогічна психологічна: навч. посіб. / за ред. О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К. : Просвіта, 2001. 416 с.
3. Вержиховська О. М. Формування особистісних якостей у розумово відсталих молодших школярів у позакласній виховній роботі: монографія. Кам'янець-Подільський: видавець Зволейко Д. Г. 2009. 228 с.
4. Вержиховська О. М. Теорія і спеціальна методика виховання дітей з вадами мовлення : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2013. 384с.
5. Вержиховська О.М. Спеціальна методика виховання дітей з тяжкими порушення мовлення : навчально-методичний посібник . 2-е вид., перероб. і доп. Кам'янець-

Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. 272 с.

6. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посіб. К. : Вища школа, 1997. 304 с.
7. Конопляста С.Ю., Сак Т.В. Логопсихологія / за ред. М.К. Шеремет. К. : Знання, 2010. 293 с.

Додаткова література

1. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник / укл. О.В. Скрипнеченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К. : Каравела, 2012. 400 с.
2. Вікова психологія : хрестоматія : навчальний посібник / укл. Л.В. Долинська, Т.М. Лисянська та ін. К. : Каравела, 2014. 488 с.
3. Висоцька А.М. Основні напрямки виховної роботи з формування спеціальної поведінки дітей допоміжних шкіл-інтернатів : методичний посібник Черкаси: ЧОПОПП, 2003. 31 с.
4. Методика навчання дітей 1-4 класів спеціальної школи : навч. посіб. / за ред. О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський : Друк- Сервіс, 2011. 312 с.
5. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. : підручник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
6. Омеляненко В. Л. Теорія і методика виховання: навч. посіб. К. : Знання, 2008. 415 с.
7. Синьов В.М. Психологія розумово відсталої дитини: підручник / укл. В.М. Синьов, М.П. Матвєєва, О.П. Хохліна. К. : Знання, 2008. 359 с.

11. Система оцінювання та вимоги

Критерії оцінювання відповіді здобувача вищої освіти

Оцінки з комплексного кваліфікаційного екзамену виставляє кожен член екзаменаційної комісії з кожного запитання у балах згідно з критеріями оцінювання за 100-бальною шкалою. Якість відповідей здобувача на додаткові запитання членів ЕК враховується при оцінюванні запитань екзаменаційного білета.

Після закінчення екзамену на закритому засіданні ЕК визначається середній бал оцінок членів ЕК з кожного запитання.

Підсумкова оцінка формується як середня з оцінок усіх присутніх членів комісії. Сума цих середніх балів переводиться в оцінку за національною шкалою.

Повторне складання комплексного кваліфікаційного екзамену для підвищення оцінки не дозволяється.

Виконання всіх екзаменаційних завдань є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за комплексний кваліфікаційний екзамен.

Якщо здобувач вищої освіти отримав незадовільну оцінку на одному з етапів комплексного кваліфікаційного екзамену, екзаменаційна комісія приймає рішення про те, що він є неатестованим, про що в протоколі засідання екзаменаційної комісії робиться відповідний запис.

Здобувач вищої освіти, який отримав незадовільну оцінку на Атестації, відраховується з Університету. Здобувачеві вищої освіти видається академічна довідка встановленого зразка.

В умовах дистанційного навчання

Комплексний кваліфікаційний екзамен в усній формі проводиться дистанційно в синхронному режимі у формі відеоконференції із забезпеченням гарантованої автентифікації

здобувачів вищої освіти за допомогою Google Meet. Кафедра надсилає на корпоративну пошту здобувача вищої освіти покликання на відеоконференцію, що дозволяє приєднатися до неї. Здобувач вищої освіти в новій вкладці автентифікується в MOODLE, відкриває курс «Атестація», отримує білет, готує відповідь на питання білету та відповідає на них. Екзаменаційна комісія обговорює оцінки відповідей здобувачів вищої освіти та повідомляє їх здобувачам вищої освіти. Після закінчення атестації відеоконференція завершується.

Критерії оцінювання відповіді здобувача вищої освіти на комплексному кваліфікаційному екзамені

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	0-35	<p>Здобувач вищої освіти:</p> <ol style="list-style-type: none"> Не відповів на основні запитання, відмовився відповісти на додаткові. Наявне виразне негативне ставлення до професійної діяльності.
	36-60	<p>Здобувач вищої освіти:</p> <ol style="list-style-type: none"> Не відповів на запитання екзаменаційного білету, а лише на окремі додаткові питання членів ЕК. Свої думки не аргументує, прикладів не наводить. Не виявляє знань ні основної, ні додаткової літератури. Професійна самооцінка завищена; потреба у професійній діяльності не сформована.
Середній (репродуктивний)	61-74	<p>Здобувач вищої освіти:</p> <ol style="list-style-type: none"> У своїй відповіді виявляє знання і розуміння основного матеріалу програми комплексного кваліфікаційного екзамену, проте окремі теми відтворює із значними прогалинами. Вміє аргументувати висловлені думки, проте не виявляє при цьому достатньої самостійності, а обмежується, головним чином, наслідуванням підручника та лекцій викладачів. Ілюструє деякі положення теоретичного матеріалу прикладами. Всієї обов'язкової спеціальної наукової літератури, рекомендованої НМК дисциплін не засвоїв, але із змістом кількох основних праць обізнаний. Вміє робити аналіз педагогічних фактів, проте при цьому допускає окремі помилки, які виправляє з допомогою викладача. Професійна самооцінка близька до адекватної, готовність до роботи за фахом невиразна.

Достатній (алгоритмічно-дієвий)	75-89	<p>Здобувач вищої освіти:</p> <ol style="list-style-type: none"> Відпові на всі питання, в т.ч., й додаткові, проте з окремими неточностями. Вміє самостійно аргументувати основні теоретичні положення, які він викладає у своїй доповіді, проте іноді потребує навідних питань для аргументації. Ілюструє наведені у відповіді думки потрібними прикладами, причому не тільки запозиченими з підручника, а й підібраними самостійно. Зіставляє теоретичні відомості з потребами педагогічного процесу. Виявляє знання обов'язкової спеціальної наукової літератури. Професійна самооцінка в основному адекватна, наявна готовність до роботи за фахом.
Високий (творчо-професійний)	90-100	<p>Здобувач вищої освіти:</p> <ol style="list-style-type: none"> Глибоко і докладно відповів на всі питання, в т.ч., поставлені йому членами ЕК. Вміє самостійно аргументувати теоретичні положення. Ілюструє наведені у відповіді думки потрібними прикладами, підібраними самостійно і запозиченими з підручника. Уміло зіставляє теоретичні відомості із змістом педагогічної практики, зокрема, з питаннями освіти дітей з інтелектуальними порушеннями та корекційної роботи з ними. У своїй відповіді виявляє знання обов'язкової і додаткової спеціальної наукової літератури, знання праць провідних педагогів-дефектологів, спеціальних психологів, логопедів, сучасних науковців. У студента адекватна професійна самооцінка, сформована готовність до роботи за фахом.

Критерії та норми оцінювання знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти на комплексному кваліфікаційному екзамені

Підсумкова шкала оцінювання

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою
90-100	A	10	відмінно
82-89	B	25	добре
75-81	C	30	
67-74	D	25	задовільно
60-66	E	10	
35-59	FX		незадовільно
34 і менше	F		